

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W OPOLU

LOP-4100-15/2009

Nr ewid. 136/2010/P09162/LOP

Informacja o wynikach kontroli funkcjonowania szkół publicznych działających przy zakładach karnych w latach 2005-2009 (I półrocze)

Opole lipiec 2010 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej.*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa.*

Informacja o wynikach kontroli funkcjonowania szkół publicznych działających przy zakładach karnych w latach 2005-2009 (I półrocze)

---

p.o. Dyrektora Delegatury NIK w Opolu

Iwona Zyman

Akceptuję:

Jacek Kościelniak

Wiceprezes

Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Jacek Jezierski

Prezes

Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia 13. 07. 2010

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: (22) 444-50-00 / (22) 825 44 81
www.nik.gov.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	5
2. Podsumowanie wyników kontroli	7
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	7
2.2. Synteza wyników kontroli.....	7
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	10
3. Ważniejsze wyniki kontroli.....	12
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych.....	12
3.2. Istotne ustalenia kontroli	14
3.2.1. Organizacja kształcenia	14
3.2.2. Baza lokalowa i pomoce dydaktyczne.....	15
3.2.3. Nauczyciele	18
3.2.4. Programy i plany nauczania.....	21
3.2.5. Nabór słuchaczy.....	23
3.2.6. Dokumentowanie przebiegu edukacji.....	25
3.2.7. Koszty funkcjonowania szkół i wydajność kosztowa kształcenia	26
3.2.8. Wydajność i skuteczność kształcenia	28
3.2.9. Kształcenie kursowe	29
3.2.10. Inne ustalenia kontroli	32
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli.....	38
4.1. Przygotowanie kontroli	38
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli.....	38
5. Załączniki	42
5.1. Wykaz skontrolowanych podmiotów	42
5.2. Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz oceny syntetyczne.....	43
5.3. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność w badanym okresie	52
5.4. Wyniki badań ankietowych	53
5.5. Wykaz ważniejszych aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności zakładów karnych (obowiązujących w okresie objętym kontrolą)	57
5.6. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	60

Wykaz skrótów i pojęć:

- **SW** - Służba Więzienna
- **CZSW** - Centralny Zarząd Służby Więziennej
- **OISW** - Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej
- **ZK** - Zakład Karny
- **ZS** - Zespół Szkół
- **CKU** - Centrum Kształcenia Ustawicznego
- **zsz** - zasadnicza szkoła zawodowa
- **słuchacz sklasyfikowany** – słuchacz szkoły dla dorosłych, który ukończył naukę na danym programowo poziomie, a jego postępy w nauce i zachowanie zostały ocenione
- **słuchacz promowany** – słuchacz szkoły dla dorosłych, który w związku z pozytywnymi ocenami klasyfikacyjnymi może kontynuować naukę na wyższym programowo poziomie
- **wydajność nauczania** – wskaźnik ilościowy określający liczbę słuchaczy przypadającą na jeden etat nauczycielski średnio w kontrolowanym okresie¹
- **skuteczność nauczania** – wskaźnik określający odsetek słuchaczy pokonujących kolejne etapy kształcenia (od słuchaczy objętych nauczaniem, przez sklasyfikowanych, promowanych, po absolwentów) średnio w kontrolowanym okresie²
- **wydajność kosztowa nauczania** – wskaźnik liczbowy określający kwotę wynagrodzeń brutto nauczycieli przypadającą na jednego słuchacza w cyklu kształcenia³

---

¹ Definicja według założeń Programu kontroli.

² jw.

³ jw.

1. Wprowadzenie

Temat kontroli: Funkcjonowanie szkół publicznych działających przy zakładach karnych w latach 2005-2009 (I półrocze).

Numer kontroli: P/09/162

Podstawa prawna przeprowadzenia kontroli: art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*⁴.

Kontrola podjęta została z inicjatywy NIK w ramach priorytetowych kierunków kontroli: *Państwo sprawne i przyjazne obywatelowi oraz Państwo efektywnie zarządzające zasobami publicznymi*.

Uzasadnieniem podjęcia kontroli były nieprawidłowości ujawnione w kontroli doraźnej skargowej przeprowadzonej w ZK w Strzelcach Opolskich⁵, które dotyczyły m.in.: programów nauczania, ewidencji księgowej i sprawozdawczości budżetowej, bazy lokalowej, kwalifikacji nauczycieli i doskonalenia zawodowego, prowadzenia i dokumentowania procesu nauczania, wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej.

Cel kontroli: dokonanie oceny funkcjonowania szkół publicznych działających przy zakładach karnych, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy o NIK: legalności, gospodarności, rzetelności i celowości. Osiągnięciu zasadniczego celu kontroli służy realizacja celów szczegółowych związana z dokonaniem:

- oceny zgodności z obowiązującymi przepisami sposobu wykonywania zadań dydaktyczno-wychowawczych obejmujących organizację nauczania, zapewnienie szkołom bazy materialnej i kadry pedagogicznej, dokumentowanie edukacji skazanych,
- oceny wykonywania zadań przez szkoły działające w ramach zakładów karnych w kategoriach kosztów kształcenia i wydajności szkół, skuteczności nauczania i jego wpływu na przebieg odbywania kary (rezultat).

Dodatkowo celem kontroli było sprawdzenie, czy w działalności szkół nie występują nieprawidłowości mające cechy mechanizmów korupcyjnych⁶.

Główne zagadnienia objęte tematyką kontroli: wykonywanie zadań dydaktyczno-wychowawczych, planowanie i wydatkowanie środków publicznych na realizację procesu edukacji, a także wydajność i skuteczność nauczania.

---

⁴ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm., dalej ustawa o NIK.

⁵ Kontrola S/08/001, przeprowadzona w okresie od 17 marca do 26 czerwca 2008 r.

⁶ Do podstawowych mechanizmów korupcyjnych (sprzyjających rozwojowi zjawiska korupcji), zidentyfikowanych przez NIK na podstawie wyników badań kontrolnych przeprowadzonych w 2009 r., zaliczono: dowolność postępowania, (dowolność w podejmowaniu decyzji), konflikt interesów, brak (słabość) systemu nadzoru i kontroli, brak wymaganej jawności postępowania, nieprawidłowości w sposobie stanowienia prawa, przyjmowanie rozwiązań organizacyjnych umożliwiających kumulowanie przez jednego urzędnika wielu uprawnień, a także lekceważenie dokumentacji i sprawozdawczości (na podstawie *Sprawozdania z działalności NIK w 2009 r.*).

Postępowanie kontrolne przeprowadzono od 10 września do 30 grudnia 2009 r. Skontrolowano 10⁷ z 19⁸ zakładów karnych, przy których działały szkoły publiczne oraz CZSW. Wykaz skontrolowanych jednostek zawiera załącznik 5.1

---

⁷ Zakłady Karne w Grudziądzu, Nowym Wiśniczu, Nysie, Płocku, Stargardzie Szczecińskim, Uhercach Mineralnych, Włodawie, Wojkowicach, Wrocławiu, Wronkach.

⁸ Według rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2008 r. w sprawie wykazu szkół i placówek, które prowadzą: minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej i Minister Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 14, poz. 83), dalej – rozporządzenie w sprawie wykazu szkół.

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, funkcjonowanie szkół publicznych działających przy zakładach karnych.

Szkoły przy skontrolowanych zakładach karnych (gimnazja, zsz, technika, licea, szkoła policealna) prawidłowo realizowały zadania dydaktyczne.

Stwierdzone nieprawidłowości, dotyczące organizacji kształcenia i warunków nauczania, w szczególności bazy materialnej, kwalifikacji kadry pedagogicznej i zapewnienia skazanym pełnego dostępu do nauki, ograniczały jednakże skuteczność prowadzonego nauczania.

Pozytywnie oceniono prowadzony przez CZSW nadzór (w tym nadzór pedagogiczny), wskazując jednak, że jego zakres był niepełny. W szczególności jako nierzetelne oceniono zaniechanie przez CZSW zbierania i bieżącego analizowania danych o potrzebach szkół w zakresie pomocy dydaktycznych oraz wyposażenia pracowni i warsztatów przyszkolnych. Pozytywnie oceniono, z uwzględnieniem kryterium rzetelności i celowości, działania mające na celu dostosowanie struktury szkół funkcjonujących przy zakładach karnych do potrzeb systemu penitencjarnego.

System planowania i ujmowania środków przeznaczonych na działalność szkół oceniono negatywnie wskazując na stosowanie niewłaściwych podziałek klasyfikacji budżetowej. Skutkowało to tym, że wydatki na funkcjonowanie szkół nie odzwierciedlały rzeczywistych kosztów działalności oświatowej i wychowawczej, a tym samym niemożliwym było dokonywanie analiz dotyczących efektywności kosztowej prowadzonego nauczania.

Stwierdzono, że rentę rodzinną w niemalże 1/5 zbadanych przypadków otrzymywali skazani, którzy wcześniej, w skutek ukończenia bądź przerwania nauki, utracili uprawnienie do tego świadczenia.

Skazani w przeprowadzonym badaniu ankietowym wskazali na pozytywny wpływ kształcenia na ich przyszłe życie, a wśród przyczyn podjęcia nauki podawali chęć kontynuowania wcześniejszej edukacji i podniesienia kwalifikacji. Równocześnie wśród czynników motywujących skazani wymieniali możliwość uzyskania doraźnych korzyści (m.in. nagród, renty rodzinnej) oraz sposobność opuszczenia celi.

2.2. Synteza wyników kontroli

2.2.1.1 Szkoły objęte kontrolą, za wyjątkiem zsz przy ZK we Wronkach, działały na podstawie **aktów założycielskich i aktualnych statutów**. W ZK we Wronkach stwierdzono zaginięcie aktu założycielskiego jednej z dwóch działających tam szkół (zsz), a działania w celu jego odtworzenia były ograniczone i nie przyniosły, do czasu zakończenia kontroli, rezultatu.

Objęte badaniem statuty zsz były opracowane nierzetelnie i nie spełniały wymogów określonych w przepisach. Stwierdzono bowiem, że 90,0 % z nich (dziewięciu z dziesięciu zsz funkcjonujących przy skontrolowanych zakładach) nie zawierało

wymaganych zapisów regulujących m.in. zasady rekrutacji słuchaczy, zasady organizacji pracowni szkolnych i warsztatów oraz organizację praktycznej nauki zawodu (str. 14).

2.2.1.2 Stan niektórych **pomieszczeń szkolnych**, w których odbywały się zajęcia (mała powierzchnia i wysokość sal) oraz braki w wyposażeniu w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów zawodowych i do przeprowadzenia praktycznego etapu egzaminów zawodowych utrudniały skuteczne prowadzenie nauki. W sześciu zakładach karnych wysokość niektórych sal nie przekraczała 3 m, a jednocześnie nie zapewniono tam wentylacji mechanicznej. Tym samym pomieszczenia te nie spełniały wymogów określonych w przepisach.

Powierzchnia przypadająca na jednego ucznia była zróżnicowana. Wystąpiły przypadki, w których powierzchnia ta, wraz powierzchnią zajęta przez urządzenia i sprzęty, nie przekraczała 1 m². Pełne wymagane wyposażenie stwierdzono tylko w trzech zakładach karnych (30,0 %). W toku kontroli ujawniono, że CZSW nie posiadał pełnych, bieżących danych o stanie i potrzebach w tym zakresie, co skutkowało niedostosowaniem wielkości przekazywanych środków do potrzeb (str. 15).

Zajęcia w szkołach prowadzili **nauczyciele**, których poziom wykształcenia na przestrzeni badanego okresu wzrastał. NIK pozytywnie oceniła zachodzące zmiany struktury stopnia awansu zawodowego nauczycieli, w szczególności wzrost udziału liczby nauczycieli dyplomowanych w liczbie nauczycieli ogółem. Izba pozytywnie ocenia wzrost liczby wykorzystanych etatów nauczycielskich z 147,8 do 180,5 przy zmniejszeniu liczby zatrudnionych osób z 336 osób w roku szkolnym 2004/2005 do 321 - w roku 2008/2009 (str. 18).

2.2.1.3 Do szkół przyjęto kandydatów, których wykształcenie uzasadniało zakwalifikowanie na dany poziom kształcenia. CZSW nie podejmował jednak skutecznych działań w celu zapewnienia wszystkim chętnym **dostępu do nauki**. W okresie objętym kontrolą odmówiono przyjęcia 1 341 (14,8 %) kandydatów, którzy posiadali właściwą podbudowę edukacyjną, jako przyczynę wskazując brak miejsc (str. 23).

Zróżnicowana była jakość (kompletność i rzetelność) **dokumentacji** dotyczącej procesu nauczania. W pięciu zakładach karnych dokumenty te nie zawierały braków i odzwierciedlały stan faktyczny. W dokumentach w kolejnych pięciu jednostkach stwierdzono nieprawidłowości polegające w szczególności na wprowadzeniu w dziennikach lekcyjnych nierzetelnych danych o obecności słuchaczy na zajęciach, rozbieżnościach pomiędzy ocenami odnotowanymi w dziennikach a zapisami arkuszy ocen, niekompletnych wpisach w księgach uczniów i w arkuszach ocen (str. 25).

Nauczanie w szkołach prowadzono na podstawie zatwierdzonych **programów**. Wyjątkiem w tym zakresie był stosowany w jednej jednostce program nauczania języka rosyjskiego. Szkolne **plany nauczania** spełniały wymogi przepisów z wyjątkiem planów dla gimnazjów działających przy dwóch zakładach karnych. Rozkład prowadzonych zajęć pozwalał na zachowanie właściwego zróżnicowania w poszczególnych dniach tygodnia. Średni stopień realizacji zajęć wynosił 94,7 % (str. 21).

2.2.1.4 **Kursy zawodowe** zorganizowane dla więźniów pozwalały na nabycie nowych kwalifikacji. Do dnia 30 czerwca 2009 r. tą formą kształcenia objęto łącznie 17 555 skazanych. Dynamiczny przyrost liczby absolwentów kursów (z 3 014 w 2005 r. do 10 934 w 2008 r.), przy równoczesnym spadku liczby słuchaczy w szkołach przy zakładach karnych (z 3 781 w II półroczu roku szkolnego 2004/2005 do 3 219

w II półroczu roku szkolnego 2008/2009), wskazuje na większą atrakcyjność kształcenia kursowego i może skutkować w przyszłości koniecznością ograniczenia liczby szkół publicznych funkcjonujących przy zakładach karnych (str. 29).

W jednym zakładzie w toku kontroli ujawniono nieprawidłowości polegające na zleceniu przez dyrektora organizacji kursów podmiotowi wybranemu z naruszeniem przepisów o zamówieniach publicznych. Ponadto w dwóch jednostkach stwierdzono nieprawidłowości w zakresie dokumentowania obecności uczestników kursów polegające na poświadczeniu w dziennikach zajęć obecności osób, które nie opuszczały w tym czasie cel (str. 31).

2.2.1.5 CZSW i dyrektorzy skontrolowanych zakładów karnych nie posiadali danych o **kwotach środków przeznaczonych i wydatków poniesionych** na funkcjonowanie szkół, ani też o **wydajności i skuteczności** prowadzonego nauczania. W planach finansowych zakładów karnych, na działalność oświatową ujmowano wyłącznie środki na wynagrodzenia nauczycieli z pochodnymi i na doskonalenie zawodowe (dział 801 *Oświata i wychowanie*, rozdziale 80144 *Inne formy kształcenia osobno niewymienione*) Środki na pozostałe wydatki związane z działaniem szkół ujmowano w ramach środków na funkcjonowanie zakładów karnych (w dziale 755 *Wymiar sprawiedliwości*, rozdziale 75512 *Więziennictwo*). Konsekwentnie, taki sposób klasyfikacji występował w ewidencji księgowej i sprawozdawczości zakładów w odniesieniu do wydatków. Powyższe naruszało zasady określone w przepisach o finansach publicznych (str. 26).

Tymczasem **wydajność kształcenia, a także skuteczność nauczania** w skontrolowanych jednostkach były znacznie zróżnicowane i tak np. w odniesieniu do absolwentów zsz średnia wydajność kształcenia w poszczególnych jednostkach wynosiła od 1,1 do 9,5, a średnia skuteczność nauczania wahała się od 17,0 % do 98,2 % (str. 28 Informacji). Również wydajność kosztowa nauczania wykazała duże dysproporcje i tak np. koszt promocji słuchacza w zsz przy skontrolowanych jednostkach wahał się od 2 053 zł do 3 958 zł, przy wartości średniej dla 19 zsz wynoszącej 1 361 zł (str. 27).

2.2.1.6 Nadzór CZSW nad szkołami działającymi przy zakładach karnych był ograniczony i w związku z tym nieskuteczny. CZSW nie posiadał bieżących danych o warunkach nauczania i potrzebach w zakresie wyposażenia szkół, w tym wyposażenia w pomoce dydaktyczne, o kosztach funkcjonowania szkół, wydajności i skuteczności nauczania. Ponadto CZSW nie wywiązywał się z obowiązku przekazywania szkołom planów nadzoru pedagogicznego i sprawowania nadzoru nad zgodnością kwalifikacji zawodowych nauczycieli z wymogami przepisów. Brak opracowania planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz brak sprawozdań z wykorzystania środków oceniono jako nierzetelne wypełnianie obowiązków w tym zakresie. (str. 32).

2.2.1.7 Na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. *o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*⁹ pobieranie nauki stanowi przesłankę do otrzymania świadczeń z tytułu renty rodzinnej. Warunkiem uruchomienia środków było przedstawienie ZUS dokumentu poświadczającego to uprawnienie (zaświadczenia wydane przez szkołę, do której uczęszcza skazany). Stwierdzono, że **świadczenia z tytułu rent rodzinnych** w 17,4 % przypadków trafiały do osób nieuprawnionych. Kontrola ujawniła, że 28 ze 161 skazanych

⁹ Dz. U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227

otrzymujących w latach 2005-2009 (I półrocze) wpływy z tego tytułu, uzyskało przez okres od 30 do 320 dni świadczenia nienależne w łącznej kwocie 49 731,15 zł. Wobec 18 osób, które otrzymały środki nienależne w kwocie 31 300,54 zł, dyrektorzy szkół nie dopełnili obowiązku nałożonego przez CZSW dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego informowania ZUS o fakcie zaprzestania lub ukończenia nauki przez skazanych. W tych przypadkach również system kontroli wewnętrznej ZUS (w odniesieniu do weryfikacji zasadności wypłacanych świadczeń) był nieskuteczny (str. 34).

2.2.1.8 W jednej jednostce stwierdzono wystąpienie korupcyjnego mechanizmu **konfliktu interesów, wynikającego z podległości służbowej** członków rodziny pracowników zakładu karnego (str. 36 Informacji). Natomiast w dwóch zakładach karnych w toku kontroli ujawniono możliwość wystąpienia korupcyjnego mechanizmu słabości nadzoru i kontroli wewnętrznej polegającego na braku rzetelnego nadzoru nad dokumentacją dotyczącą obecności słuchaczy na zajęciach kursów zawodowych (str. 32).

2.2.1.9 NIK oceniła pozytywnie z uchybieniami dwa zakłady karne (ZK w Nowym Wiśniczu i ZK we Włodawie), natomiast pozostałe jednostki - pozytywnie z nieprawidłowościami. Dodatkowo NIK oceniła negatywnie ZK w Nysie i CZSW w zakresie stosowanej klasyfikacji budżetowej środków planowanych i wydatków poniesionych na funkcjonowanie szkół. Wykaz syntetycznych ocen skontrolowanych jednostek zawiera załącznik 5.2 do niniejszej informacji.

2.2.1.10 W trakcie kontroli ujawniono nieprawidłowości finansowe w łącznej kwocie 121 920,24 zł, na co złożyło się:

- 9 470,06 zł uszczupień środków lub aktywów (str. 34),
- 21 887,95 zł kwot nienależnie uzyskanych (str. 34),
- 87 527,23 zł wydatkowane z naruszeniem prawa (str. 31 i str. 34),
- 3 035,00 zł sprawozdawczych skutków nieprawidłowości (str. 34).

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Edukacja prowadzona w szkołach działających przy zakładach karnych stanowi jeden z elementów procesu resocjalizacji skazanych. Równocześnie jednak świadectwa szkolne wydawane przez te szkoły są równoprawnym dokumentem w obrocie prawnym ze świadectwami szkół „wolnościowych”. W związku z powyższym niezbędne jest w ocenie NIK zapewnienie odpowiednich warunków prowadzonego nauczania, w tym właściwej bazy lokalowej, wyposażenia szkół i kadry nauczycieli.

Odrębność przedmiotowa szkół publicznych w stosunku do zakładów karnych powoduje konieczność jednoznacznego określenia pozycji szkół w strukturze organizacyjnej zakładów, a także wydzielenia w planach finansowych zakładów karnych środków na finansowanie działalności szkół publicznych.

Renta rodzinna jest świadczeniem pochodnym, do którego uprawnienia nabywają członkowie rodziny, w tym dzieci po zmarłej ubezpieczonej osobie, uprawnionej do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Szkoły publiczne przy zakładach karnych wydają uczniom zaświadczenia o pobieraniu nauki, które stanowią podstawę przyznania renty przez ZUS. Świadczenie to przysługuje uczniom i słuchaczom przez okres pobierania nauki, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 roku życia. W ocenie NIK stwierdzone nieprawidłowości wskazują na nieskuteczność systemu kontroli wewnętrznej ZUS w tym obszarze.

Ustalenia przeprowadzonych kontroli i stwierdzone nieprawidłowości wskazują na konieczność podjęcia następujących działań:

- **przez Dyrektora Generalnego SW:**
  - określenia potrzeb finansowych związanych z funkcjonowaniem szkół publicznych, uwzględniających możliwie pełny katalog rodzajów wydatków i ujęcia w planach finansowych zakładów karnych środków na działalność oświatową i wychowawczą realizowaną przez szkoły w dziale 801 *Oświata i wychowanie*, rozdziale 80144 *Inne formy kształcenia osobno niewymienione*,
  - zwiększenia dostępności nauczania w szkołach przy zakładach karnych,
  - bieżącego analizowania wydajności, efektywności oraz skuteczności kształcenia i ponoszonych nakładów na jego realizację,
  - skutecznego sprawowania nadzoru (w tym nadzoru pedagogicznego) nad działalnością szkół publicznych przy zakładach karnych, w szczególności w zakresie dokumentacji organizacyjnej, wyposażenia, kwalifikacji nauczycieli i ich doskonalenia zawodowego,
- **przez Ministra Sprawiedliwości** (dysponenta środków budżetowych w części 37 *Sprawiedliwość*) – planowania środków na działanie szkół przy zakładach karnych w dziale 801 *Oświata i wychowanie*, rozdziale 80144 *Inne formy kształcenia osobno niewymienione*,
- **przez Prezesa ZUS** – wzmocnienia systemu kontroli wewnętrznej w taki sposób, by ograniczyć ryzyko wypłaty skazanym świadczeń nienależnych,
- **przez dyrektorów skontrolowanych zakładów karnych:**
  - sprawowania skutecznego nadzoru nad rzetelnością dokumentacji dotyczącej organizacji i przebiegu procesu nauczania (w tym dokumentacji kształcenia kursowego),
  - zapewnienia odpowiednich warunków nauczania tj. zatrudniania nauczycieli o właściwych kwalifikacjach, prowadzenia zajęć w pomieszczeniach spełniających wymogi zawarte w przepisach i uzupełnienia braków w zakresie wyposażenia.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

1. Zasada prowadzenia **nauczania w zakładach karnych** wynika z art. 130 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy*¹⁰, w myśl którego w zakładzie karnym prowadzi się nauczanie obowiązkowe w zakresie szkoły podstawowej i gimnazjum, a także umożliwia się skazanym pobieranie nauki w zakresie ponadpodstawowym (ponadgimnazjalnym) i na kursach zawodowych.

Stosownie do § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2004 r. *w sprawie nauczania w zakładach karnych*¹¹, wydanego na podstawie art. 134 kkw przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej, nauczanie w zakładach karnych organizowane jest na zasadach określonych w ustawie z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*¹² z uwzględnieniem specyfiki warunków izolacji i realizacji celów wykonania kary pozbawienia wolności.

Nauczanie osadzonych (aresztowanych i więźniów), będące wg art. 67 § 3 oraz art. 98 i art. 102 pkt 5 kkw jednym ze sposobów oddziaływania na nich (resocjalizacji), a równocześnie przywilejem osób osadzonych, stanowi zadanie Służby Więziennej (art. 1 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 1996 r. *o Służbie Więziennej*¹³).

2. **Organem założycielskim i prowadzącym** dla szkół działających przy zakładach karnych, stosownie do art. 5 ust. 3 f ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy *o systemie oświaty oraz zmianie innych ustaw*¹⁴ jest Minister Sprawiedliwości, a szkoły te działają w ramach struktury zakładów karnych.

W art. 35 ust. 2 a ustawy *o systemie oświaty* ustalono, że Minister Sprawiedliwości i podporządkowane mu organy sprawują **nadzór pedagogiczny** nad szkołami i placówkami przy zakładach karnych i aresztach śledczych, z wyjątkiem nadzoru nad nauczaniem przedmiotów ogólnokształcących, który sprawuje kurator oświaty.

W okresie objętym kontrolą **nadzór nad działalnością** szkół przywieziennych w rozumieniu art. 34 a ustawy *o systemie oświaty*, tj. w zakresie spraw finansowych i administracyjnych oraz nadzór pedagogiczny w rozumieniu art. 33 i art. 35 ust. 2 a ww. ustawy, przekazane zostały na podstawie imiennych upoważnień Ministra Sprawiedliwości kolejnym Dyrektorom Generalnym SW.

3. **Szkoły publiczne** przy zakładach karnych i aresztach śledczych, wg art. 3 ust. 2 ustawy *o Służbie Więziennej*, **działają w ramach tych jednostek** (szkoły te nie są wydzielonymi jednostkami budżetowymi), a ich wydatki mieszczą się w planach finansowych zakładów karnych.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. *o finansach publicznych*¹⁵ (obecnie art. 39 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych*¹⁶) **wydatki**

---

¹⁰ Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm., dalej – kkw

¹¹ Dz. U. Nr 37, poz. 337 ze zm. (§ 4 rozporządzenia w brzmieniu obowiązującym do dnia 26 października 2009 r.)

¹² Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.

¹³ Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 ze zm.

¹⁴ Dz. U. Nr 56, poz. 458 ze zm.

¹⁵ Dz. U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.

¹⁶ Dz. U. Nr 157, poz. 1240 ze zm.

publiczne klasyfikuje się wg działów i rozdziałów określających rodzaj działalności i wg paragrafów określających rodzaj wydatku. Symbole klasyfikacji budżetowej określa rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych¹⁷, wg którego wydatki związane z działalnością oświatową i wychowawczą podlegają klasyfikacji w Dziale 801.

4. Podstawą formalno-prawną działania szkół, stosownie do art. 58 i 60 ustawy o systemie oświaty są **akty założycielskie i statuty**. Działalnością szkoły kieruje jej dyrektor, któremu stanowisko powierza, wg art. 36a ust. 1 ustawy o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę. Nauczyciele są pracownikami cywilnymi zakładów karnych (nie są funkcjonariuszami Służby Więziennej), a zasady ich pracy regulują przepisy ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. *Karta Nauczyciela*¹⁸.

Nadzór nad działaniem szkół przywieziennych, stosownie do art. 7 ust. 5 pkt 5 ustawy o Służbie Więziennej, sprawuje **dyrektor zakładu karnego** przy którym są one prowadzone. Dyrektor zakładu karnego, wg § 8 rozporządzenia w sprawie nauczania w zakładach karnych, ma za zadanie stworzenie warunków i zapewnienie odpowiednich środków do funkcjonowania szkoły.

5. Stosownie do art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹⁹ uczniom, którzy przekroczyli 16 lat życia (nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia) do ukończenia nauki w szkole przysługuje świadczenie z tytułu **renty rodzinnej**. Podstawą przyznania tego świadczenia jest przedstawienie ZUS zaświadczenia o pobieraniu nauki w szkole.

6. W Zarządzeniu nr 23 Dyrektora Generalnego SW z 27 września 1996 r. określającym m.in. strukturę organizacyjną zakładów karnych i aresztów śledczych nie wyszczególniono szkoły, jako komórki organizacyjnej zakładu. Powyższe skutkowało tym, że regulacje w zakresie kontroli wewnętrznej, określone w § 37 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie trybu przeprowadzania kontroli jednostek organizacyjnych Służby Więziennej²⁰, nie obejmowały szkół działających przy zakładach karnych..

7. Jednostki prowadzące nauczanie skazanych, wg § 3 rozporządzenia w sprawie nauczania w zakładach karnych, **funkcjonują w formie**: szkół, zespołów szkół i centrów kształcenia ustawicznego.

Według stanu na 30 czerwca 2009 r.²¹, nauczanie skazanych prowadzone było w 50 szkołach dla dorosłych (3 szkołach podstawowych, 9 gimnazjach, 19 zsz, 9 technikach uzupełniających, 9 uzupełniających liceach i w 1 szkole policealnej) działających przy 19²² z 86 zakładów karnych i 70 aresztów śledczych funkcjonujących w Polsce²³. W 11 zakładach karnych z ww. 19 jednostek²⁴, szkoły

¹⁷ Dz. U. Nr 107, poz. 726 ze zm.

¹⁸ Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.

¹⁹ Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.

²⁰ Dz. U. Nr 151, poz. 1470 ze zm.

²¹ Data końca okresu objętego kontrolą.

²² Według rozporządzenia w sprawie wykazu szkół.

²³ Według Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2004 r. w sprawie siedzib, terytorialnego zasięgu i szczegółowego zakresu działania dyrektorów okręgowych Służby Więziennej oraz struktury organizacyjnej okręgowych inspektoratów Służby Więziennej (Dz. Urz. MS Nr 2, poz. 6).

²⁴ W zakładach karnych w: Czarnem, Iławie, Nysie, Potulicach, Strzelcach Opolskich, Sztumie, Uhercach Mineralnych, Warszawie, Włocławku, Wołowie, Wrocławiu.

funkcjonowały w formie centrów kształcenia ustawicznego, w ⁷²⁵ zakładach – w formie zespołów szkół, a w jednym – ZK w Stargardzie Szczecińskim – nauczanie prowadzone było w szkole zawodowej.

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Organizacja kształcenia

Szkoły funkcjonujące przy dziewięciu zakładach karnych z dziesięciu skontrolowanych jednostek, działały na podstawie **aktów założycielskich** nadanych przez Ministra Sprawiedliwości, a w odniesieniu do szkół utworzonych w czasie obowiązywania ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. *o rozwoju systemu oświaty i wychowania*²⁶ - na podstawie decyzji właściwych Kuratorów Oświaty i Wychowania lub zarządzeń Dyrektora Generalnego Zarządu Więziennictwa. Szkoły te działały na podstawie aktualnych **statutów**, stosownie do wymogu art. 60 ust. 1 ustawy *o systemie oświaty*. W jednej jednostce – ZK we Wronkach – stwierdzono uchybienie polegające na braku odrębnych statutów zsz i technikum (ich organizacja została określona w statucie ZS) oraz braku aktu założycielskiego zsz, który wg oświadczenia dyrektora ZS zaginął przed 1993 r. Według zapisów archiwalnych statutów zsz, nauczanie w tym typie szkoły prowadzono w ZK we Wronkach od 1964 r. Były (w okresie od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 2009 r.) dyrektor ZS nie podjął działań w celu odtworzenia brakującego aktu założycielskiego. NIK ocenia to zaniechanie jako nierzetelne wypełnianie obowiązków kierownika jednostki. Natomiast podejmowane we wrześniu 2009 r. przez dyrektora ZS próby odtworzenia tego dokumentu były nieskuteczne.

NIK negatywnie ocenia rzetelność wybranych do badania statutów zsz i skuteczność nadzoru CZSW nad sprawami administracyjnymi, o którym mowa w art. 34 a ust. 1 ustawy *o systemie oświaty*. Stwierdzono bowiem, że **statuty** dziewięciu z dziesięciu zsz działających we wszystkich skontrolowanych zakładach karnych (za wyjątkiem zsz działającej przy ZK we Wrocławiu) **były niekompletne i nie spełniały wymogów** art. 60 ust. 1 ustawy *o systemie oświaty*, rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. *w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół*²⁷ oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 czerwca 2003 r. *w sprawie ramowych statutów publicznego centrum kształcenia ustawicznego, publicznego ośrodka doskonalenia i doskonalenia zawodowego oraz publicznego centrum kształcenia praktycznego*²⁸. **Nieprawidłowości w tym zakresie polegały w szczególności na nieokreśleniu:**

- organizacji pracowni szkolnych i warsztatów, wymaganej § 9 pkt 5 załącznika nr 1 do rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół*, w ośmiu statutach za wyjątkiem zsz przy ZK we Wronkach,
- przypadków, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów, wymaganych w art. 60 ust. 1 pkt 7 ustawy *o systemie oświaty* - w statutach zsz w ZK Nowym Wiśniczu, ZK w Uhercach Mineralnych, ZK we Włodawie i ZK we Wronkach,

---

²⁵ W zakładach karnych w: Grudziądzu, Nowym Wiśniczu, Płocku, Rawiczu, Włodawie, Wojkowicach, Wronkach.

²⁶ Dz. U. Nr 32, poz. 130 ze zm.

²⁷ Dz. U. Nr 61, poz. 624 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie ramowych statutów szkół

²⁸ Dz. U. Nr 132, poz. 1226, dalej: rozporządzenie w sprawie ramowych statutów CKU.

- przypadków, w których Rada Pedagogiczna szkoły może podjąć uchwałę upoważniającą dyrektora do skreślenia ucznia z listy, wymaganych § 19 pkt 2 rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół* - w statutach zsz w ZK w Grudziądzu i w ZK w Uhercach Mineralnych,
- szczegółowej organizacji praktycznej nauki zawodu, wymaganej § 10 załącznika nr 5b do rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół* - w statutach zsz w ZK w Płocku, ZK w Uhercach Mineralnych, ZK we Włodawie, ZK w Wojkowicach,
- zasad rekrutacji uczniów wymaganych art. 60 ust. 1 pkt 6 ustawy *o systemie oświaty*, § 20 rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół* – w statutach zsz w ZK we Włodawie i ZK w Wojkowicach,
- nazw zawodów, w jakich kształci szkoła wymaganych § 2 ust. 1 pkt 2 załącznika nr 5 b do rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół* - w statucie zsz w Wojkowicach.

3.2.2. Baza lokalowa i pomoce dydaktyczne

3.2.2.1 **Pomieszczenia szkolne** trzech z dziesięciu skontrolowanych zakładów karnych (ZK w Nysie, ZK w Stargardzie Szczecińskim, ZK w Wojkowicach) znajdowały się w wydzielonych obiektach, natomiast w pozostałych siedmiu zakładach karnych szkoły funkcjonowały na terenie oddziałów mieszkalnych lub obiektów administracyjnych.

Kontrola nie ujawniła sytuacji, w których w pomieszczeniach szkolnych występowałyby zagrożenie zdrowia lub życia słuchaczy, niemniej stwierdzone w obiektach **warunki były zróżnicowane**.

Wysokość sal lekcyjnych w sześciu zakładach karnych (60 %) była mniejsza niż 3 m przy równoczesnym braku mechanicznej wentylacji (ZK Grudziądz, ZK Nowy Wiśnicz, ZK Stargard Szczeciński, ZK Uherce Mineralne, ZK Włodawa, ZK Wrocław), tym samym pomieszczenia te nie spełniały wymogu określonego w § 72 ust. 1 i ust. 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. *w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie*²⁹. Powierzchnie poszczególnych sal lekcyjnych były bardzo różne i wynosiły od 15,5 m² (w ZK w Grudziądzu) do 65,3 m² (w ZK w Nowym Wiśniczu). Średnio powierzchnia przypadająca na jednego słuchacza wynosiła ponad 2,5 m², w żadnym jednak ze skontrolowanych zakładów powierzchnia najmniejszych sal przypadająca na jednego słuchacza najliczniejszego oddziału klasowego nie przekraczała 1,85 m². W ZK w Grudziądzu, ZK w Płocku, ZK w Stargardzie Szczecińskim powierzchnia ta nie przekraczała 1,5 m², a w skrajnych przypadkach - w ZK we Wrocławiu i ZK w Wojkowicach – nie przekraczała 1 m². Przyczyną powyższego były ograniczone możliwości lokalowe zakładów karnych, a dodatkowo w przypadku ZK w Nowym Wiśniczu – zabytkowy charakter obiektu (poklasztorny kompleks z XVII w.). W ocenie NIK warunki takie ograniczały możliwość skutecznego kształcenia.

Przepisy prawne, w szczególności przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. *w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*³⁰ nie regulują **wymiaru i powierzchni sal lekcyjnych**, którą szkoła (tak działająca przy zakładzie

²⁹ Dz. U. Nr 75, poz. 690 ze zm.

³⁰ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zm., zwane dalej – rozporządzenie *w sprawie bezpieczeństwa i higieny*

karnym jak i szkoła „wolnościowa”) jest obowiązana zapewnić uczniom. Należy podkreślić jednak, że w § 19 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy³¹ określono, że na każdego z pracowników jednocześnie zatrudnionych w pomieszczeniach stałej pracy powinno przypadać co najmniej 13 m³ wolnej objętości pomieszczenia oraz co najmniej 2 m² wolnej (niezajętej przez urządzenia techniczne, sprzęt, itp.) powierzchni podłogi. Pomimo że ww. przepis nie reguluje wymiaru powierzchni wymaganej dla jednego ucznia, to jednak normatyw ten pozwala na stwierdzenie, że powierzchnia, z uwzględnieniem ławek i urządzeń, przypadająca na jedną osobę powinna być dwukrotnie większa od powierzchni 1,85 m² stwierdzonej w niektórych salach szkół przy zakładach karnych.

Już w październiku 2006 r. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie skierowanym do Ministra Edukacji Narodowej³² zwracał uwagę na powyższy fakt, wnosząc o podjęcie stosownych kroków prawnych. Skutecznych działań legislacyjnych w tym zakresie dotąd jednak nie przeprowadzono.

Stan pomieszczeń wymagający **doraźnych remontów** stwierdzono w szkołach działających przy trzech zakładach karnych, gdzie występowało m.in. zawilgocenie ścian i sufitów (w ZK w Wojkowicach) oraz zły stan stolarki okiennej (w ZK w Uhercach Mineralnych i w ZK we Wronkach).

W szkołach działających przy trzech zakładach stwierdzono uchybienia w zapewnieniu elementów z zakresu bhp wymaganych przepisami rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny, tj. **planów ewakuacyjnych** wymaganych § 5 ww. rozporządzenia (w ZK w Grudziądzu i w ZK w Stargardzie Szczecińskim), **apteczek** wymaganych § 20 ww. rozporządzenia (w ZK w Stargardzie Szczecińskim) i **regulaminów określających zasady bezpieczeństwa i higieny pracy** w warsztatach i pracowniach, o których mowa w § 26 ww. rozporządzenia (w ZK w Nowym Wiśniczu i ZK w Stargardzie Szczecińskim).

Stwierdzono ponadto, że Dyrektorzy szkół działających przy sześciu zakładach karnych (ZK w Grudziądzu, ZK w Stargardzie Szczecińskim, ZK w Uhercach Mineralnych, ZK we Włodawie, ZK we Wrocławiu i ZK we Wronkach) nie dopełnili obowiązku przeprowadzania, po przerwie w działalności oświatowej trwającej ponad 14 dni, **kontroli stanu obiektów szkolnych** pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z nich, tym samym naruszyli § 3 ust. 1 ww. rozporządzenia. Obowiązków w tym zakresie nie dopełnił również CZSW, który pomimo nieotrzymania od dyrektorów szkół działających przy ww. zakładach karnych protokołów z kontroli stanu bezpieczeństwa, tj. niedopełnienia przez dyrektorów obowiązku wynikającego z § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia, nie wdrożył skutecznych działań nadzorczych.

3.2.2.2 CZSW nie ustalał i nie posiadał bieżących zbiorczych **danych o wyposażeniu szkół i potrzebach** dotyczących zakupów pomocy dydaktycznych oraz wyposażenia pracowni i warsztatów przyszkolnych³³. Tymczasem w 14 protokołach z wizytacji przeprowadzonych w latach 2005-2009 (I półrocze) wskazano braki w wyposażeniu w podręczniki w sześciu szkołach, w pomoce dydaktyczne w dziewięciu szkołach i w wyposażeniu warsztatów szkolnych w dwóch szkołach. Zaniechanie to

---

³¹ Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 ze zm.

³² Pismo znak RPO-540372-X/2006/PM z 13 października 2006 r.

³³ Skontrolowane zsz kształciły w zawodach: kucharz małej gastronomii, krawiec, malarz-tapeciarz, elektryk, mechanik, elektromechanik, monter, ślusarz, murarz, posadzkarz, technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

skutkowało brakiem danych organu sprawującego nadzór o potrzebach finansowych w tym zakresie.

Również szczegółowe badanie **wyposażenia dydaktycznego** (w każdym ze skontrolowanych zakładów karnych kontrolą objęto środki do nauki geografii i dwóch przedmiotów zawodowych w zależności od profili kształcenia w danym zakładzie karnym oraz wyposażenie wymagane do przeprowadzenia praktycznego etapu egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe³⁴) wykazało braki w pięciu zakładach karnych.

Stwierdzono, że **wyposażenie do nauki przedmiotów zawodowych nie spełniało wymogów** określonych w podstawach programowych kształcenia w zawodzie, programach nauczania lub wskazówkach metodycznych do realizacji programów, a także w standardach wyposażenia dydaktycznego pracowni kształcenia zawodowego³⁵ w:

- ZK w Płocku, gdzie w zakresie wyposażenia do nauki zawodu ślusarza stwierdzono brak tokarki i frezarki,
- ZK w Grudziądzu, gdzie w zakresie wyposażenia do nauki zawodu kucharza małej gastronomii - brak pieca konwekcyjno-parowego, naświetlacza do jaj i zmywarki wykorzystywanych do nauczania przedmiotu Technologia gastronomiczna z towaroznawstwem, a w zakresie wyposażenia przeznaczonego do nauki zawodu krawca stwierdzono brak mikroskopów z oprzyrządowaniem do identyfikacji włókien wymaganych do realizacji programu nauczania przedmiotu Materiałoznawstwo odzieżowe,
- ZK w Nowym Wiśniczu, gdzie w zakresie pomocy do nauki zawodu blacharza stwierdzono brak dokumentacji konstrukcyjnej wyrobów, elementów i układów elektrycznych i elektrotechnicznych, stanowiących wymagane wyposażenie pracowni elektrotechniki i elektroniki,
- ZK w Stargardzie Szczecińskim i ZK we Wronkach, gdzie w zakresie pomocy do nauki zawodu ślusarza stwierdzono brak foliogramów, plansz, gablot, modeli, eksponatów i próbek ilustrujących m.in. zasady wykonywania widoków i przekrojów, uproszczeń rysunkowych.

Braki stwierdzone w ZK w Grudziądzu i ZK w Płocku, naruszały również wytyczne przeprowadzania praktycznego etapu egzaminów zawodowych, odpowiednio w zawodzie: kucharza małej gastronomii i ślusarza. Niekompletne wyposażenie do przeprowadzania egzaminów w zawodach murarz i posadzkarz stwierdzono ponadto w ZK w Uhercach Mineralnych, gdzie brak było m.in. wagi, gracy, formy do pomiaru konsystencji mieszanki betonowej, młotków drewnianych, poziomic węzowych, przyrządów do osadzania dynamicznego, przyrządów do cięcia szkła, płyt mozaikowych.

Pomimo tego, równocześnie stwierdzono przypadek, gdy **nowozakupiony sprzęt nie był użytkowany**. W ZK w Uhercach Mineralnych w toku kontroli ujawniono oryginalnie zapakowane pomoce dydaktyczne, które nie były wykorzystywane do

³⁴ zsz działające przy zakładach karnych uzyskały upoważnienia właściwych Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych do przeprowadzania praktycznego etapu egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Skontrolowane zsz kształciły w zawodach: kucharz małej gastronomii, krawiec, malarz-tapeciarz, elektryk, mechanik, elektromechanik, monter, ślusarz, murarz, posadzkarz, technolog robót wykończeniowych w budownictwie.

³⁵ standardy wyposażenia dydaktycznego pracowni kształcenia zawodowego określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 lutego 2003 r. w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, Dz. U. Nr 49, poz. 411 ze zm.

realizacji procesu dydaktycznego: dwa komputery przenośne, odtwarzacz DVD/VHS, trzy rzutniki multimedialne, dwa wizualizery, rzutnik pisma, dwa telewizory, trzy ekrany projekcyjne, wyposażenie laboratorium językowego (pulpit sterowniczy i 16 zestawów słuchawek z mikrofonami). Pomimo że CZSW pismem z dnia 26 maja 2009 r. poinformował dyrektora ZK w Uhercach Mineralnych o likwidacji CKU (wstrzymano nabór na rok szkolny 2009/2010), sprzęt ten do czasu zakończenia kontroli NIK w tej jednostce (28 grudnia 2009 r.), tj. przez pół roku nie został przekazany do innych szkół działających przy zakładach karnych. W ocenie NIK było to działaniem niegospodarnym.

Kompletne wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów zawodowych oraz do przeprowadzania praktycznego etapu egzaminów zawodowych stwierdzono jedynie w trzech zakładach karnych: ZK w Nysie, ZK w Wojkowicach i ZK we Wrocławiu, natomiast w ZK w Nowym Wiśniczu i ZK we Wronkach egzaminy zawodowe przeprowadzane były w przedsiębiorstwach zewnętrznych (nie objętych kontrolą). We wszystkich zakładach pozytywnie oceniono wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki geografii, pozwalające na realizację treści podstaw programowych tego przedmiotu (jedynie w ZK w Nowym Wiśniczu stwierdzono brak kompasów i busoli wymaganych zapisami programu nauczania).

Szkoły działające przy skontrolowanych zakładach były **beneficjentami programu Ministerstwa Edukacji Narodowej współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego**, pn. *Pracownie komputerowe dla szkół – szkoły ponadgimnazjalne i policealne*. Wszystkie skontrolowane jednostki zostały w ramach ww. projektu wyposażone w sprzęt komputerowy z dostępem do Internetu (ograniczonym względami bezpieczeństwa). Sprzęt był zainstalowany i wykorzystywany.

3.2.3. Nauczyciele

3.2.3.1 Łączna **liczba nauczycieli** zatrudnionych w szkołach działających przy zakładach karnych³⁶ uległa obniżeniu w badanym okresie o 4,5 % (z 336 osób w II semestrze roku szkolnego 2004/2005 do 321 - w roku szkolnym 2008/2009). Równocześnie wystąpił przyrost **liczby wykorzystanych etatów** nauczycielskich z 147,8 do 180,5.

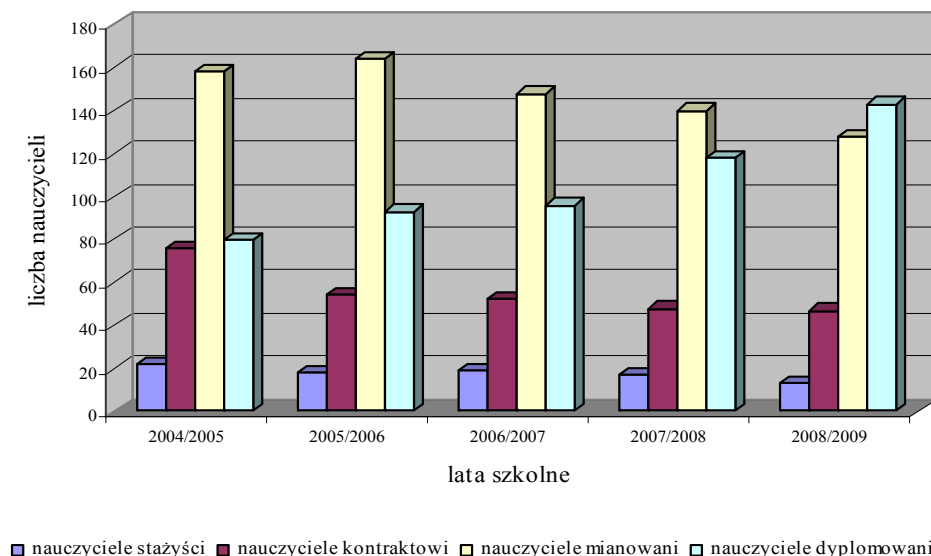
Zmianie również uległa struktura stopnia awansu zawodowego nauczycieli – odsetek nauczycieli o najwyższym, wg art. 9 a ust. 1 ustawy *Karta nauczyciela* stopniu awansu, tj. nauczycieli dyplomowanych, w łącznej liczbie nauczycieli zwiększył się z 23,8 % w roku szkolnym 2004/2005 do 44,6 % w roku szkolnym 2008/2009.

Wymiar zatrudnienia 128 z 145 (88,3%) nauczycieli w roku szkolnym 2008/2009 w skontrolowanych szkołach był niepełny (poniżej 18 godzin dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, 22 godzin dla nauczycieli przedmiotów zawodowych i 30 godzin dla bibliotekarzy). Stwierdzono, że zakłady karne dla większości z nich były kolejnym miejscem pracy. Najniższy stopień etatyzacji w II semestrze roku szkolnego 2008/2009 odnotowano w ZK w Grudziądzu, gdzie łączny wymiar zatrudnienia 16 nauczycieli wynosił 4,87 etatu, natomiast najwyższy - w ZK w Nysie, gdzie łączny wymiar zatrudnienia 12 nauczycieli wynosił 10,06 etatu.

---

³⁶ W celu zapewnienia porównywalności danych, liczbę zatrudnionych nauczycieli ograniczono do 19 szkół działających przy zakładach karnych, wg stanu na 30 czerwca 2009 r.

Zmiany w strukturze awansu zawodowego nauczycieli przedstawiono w poniższym wykresie:

3.2.3.2 Od 1,5 % do 2,2 % łącznej liczby nauczycieli (od pięciu do dziewięciu osób) zatrudnionych w kolejnych latach badanego okresu w szkołach przy zakładach karnych nie posiadało odpowiednich **kwalifikacji do nauczania prowadzonych przedmiotów** (zawodowych i ogólnokształcących). Nieprawidłowości te polegały na braku przygotowania pedagogicznego nauczycieli przedmiotów zawodowych, braku wymaganego wykształcenia wyższego bibliotekarza i braku wykształcenia kierunkowego do nauczania wykładanych przedmiotów ogólnokształcących, w stosunku do wymogów § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli³⁷.

W skontrolowanych zakładach dotyczyło to trzech osób – po jednej w ZK w Płocku, ZK w Wojkowicach i ZK w Nysie. Pomimo wymogu wynikającego z art. 10 ust. 9 ustawy *Karta Nauczyciela*, uzyskania w takich sytuacjach **zgody organu nadzoru pedagogicznego** na zatrudnienie nauczycieli, dyrektorzy ww. zakładów karnych nie dopełnili tego obowiązku. Również CZSW, pomimo posiadania danych na ten temat przekazywanych przez zakłady karne w rocznych *Analizach efektywności procesu dydaktyczno-wychowawczego*, nie podjął rzetelnych i skutecznych działań nadzorczych, o których mowa w art. 33 ust. 2 pkt 1 ustawy *o systemie oświaty*. Zgodnie z ww. przepisem nadzorowi pedagogicznemu podlega w szczególności zgodność zatrudnienia nauczycieli z wymaganymi kwalifikacjami.

3.2.3.3 Łączna kwota **wydatków na doskonalenie zawodowe nauczycieli** poniesionych w badanym okresie przez wszystkie szkoły funkcjonujące przy zakładach karnych wynosiła 306 tys. zł, z tego 64,6 tys. zł wydatkowano w 2005 r., 80 tys. zł – w 2006 r., 68,9 tys. zł – w 2007 r., 76,6 tys. zł w 2008 r. i 16,3 tys. zł w 2009 r. (I półroczu). Wydatki te w poszczególnych skontrolowanych zakładach

³⁷ Dz. U. Nr 155, poz. 1288 ze zm. (obowiązującego do 1 września 2009 r.)

karnych stanowiły od 0,15 % do 2,66 % wynagrodzeń wypłaconych nauczycielom w tych jednostkach (wydatki ogółem nie przekroczyły limitu 1% środków na wynagrodzenia, określonego w art. 70 a ust. 1 *Karty Nauczyciela*).

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w poniższym zestawieniu:

Jednostka	Wydatki (zł) na doskonalenie zawodowe poniesione w latach:					
	2005	2006	2007	2008	2009	Razem
1	2	3	4	5	6	7
CZSW ogółem, w tym:	64 632,00	80 044,00	68 880,00	76 591,00	16 261,00	306 408,00
ZK w Grudziądzu	2 000,00	2 299,20	3 152,15	2 609,70	1 370,00	11 431,05
ZK w Nowym Wiśniczu	4 184,00	2 180,00	1 740,00	2 490,00	0,00	10 594,00
ZK w Nysie	4 499,04	6 396,21	3 656,63	1 574,99	1 521,36	17 648,23
ZK w Płocku	3 200,00	3 500,00	3 300,00	4 900,00	600,00	15 500,00
ZK w Stargardzie Sz.	0,00	0,00	0,00	0,00	625,00	625,00
ZK w Uhercach Min.	850,00	3 810,00	800,00	2 900,00	0,00	8 360,00
ZK we Włodawie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ZK w Wojkowicach	2 740,00	2 404,00	2 900,00	4 000,00	0,00	12 044,00
ZK we Wrocławiu	2 800,00	3 549,43	3 340,00	5 060,00	1 990,00	16 739,43
ZK we Wronkach	6 650,00	1 800,00	1 500,00	2 371,00	200,00	12 521,00

Tak znaczne zróżnicowanie nakładów na doskonalenie zawodowe (od 0,6 tys. w ZK w Stargardzie Szczecińskim do 17,6 tys. zł w ZK w Nysie, przy czym w ZK w Włodawie wydatków nie poniesiono) wynikało m.in. z tego, że CZSW nie opracowywał planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli i nie sporządzał sprawozdań ze sposobu wykorzystania tych środków, pomimo obowiązku określonego w § 6 ust. 2 i ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli (...) ³⁸. Również w żadnej ze skontrolowanych jednostek nie dokonywano ocen przydatności odbytych przez nauczycieli szkoleń, kursów i studiów. Zaniechanie to skutkowało brakiem danych o efektywności i celowości poniesionych wydatków.

W ZK we Wronkach w toku kontroli stwierdzono, że środki na usługi szkoleniowe otrzymane w grudniu w 2005 r., 2006 r. i 2008 r. wydatkowano w kwotach odpowiednio: 6 650 zł, 1 800 zł i 617 zł na szkolenia, które zostały przeprowadzone w kolejnych (odpowiednio) latach. Przepisy dotyczące finansów publicznych i regulacje wewnętrzne SW nie przewidywały możliwości stosowania przedpłat na usługi, których termin realizacji przypadał w kolejnym roku budżetowym. Działanie

³⁸ rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków, Dz. U. Nr 46, poz. 430.

to dodatkowo nie było uzasadnione ekonomicznie, tj. nie wniosło dodatkowych korzyści dla finansów publicznych i w związku z powyższym było niecelowe. Jedną z przyczyn takiego stanu był brak planów doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Nieprawidłowości dotyczące doskonalenia zawodowego nauczycieli stwierdzono w czterech zakładach karnych z dziewięciu jednostek, które poniosły wydatki w tym zakresie:

- w ZK w Stargardzie Szczecińskim i w ZK we Wronkach, gdzie w szkoleniach sfinansowanych ze środków na doskonalenie zawodowe nauczycieli, wbrew art. 70 a ust. 1 ustawy *Karta Nauczyciela*, uczestniczyły osoby spoza kadry pedagogicznej (pracownicy Działów Penitencjarnych zakładów karnych) – w ZK w Stargardzie Szczecińskim w szkoleniu pn. Konstruowanie i wdrażanie programów kształcenia i wychowania, zorganizowanym w 2009 r. kosztem 625 zł poza ośmioma nauczycielami uczestniczyło czterech wychowawców, a w ZK we Wronkach w szkoleniu pn. Praktyczne przygotowanie projektów dofinansowywanych ze środków UE w ramach współpracy międzynarodowej w 2007 r., poza dyrektorem szkoły uczestniczyło dwóch wychowawców,
- w ZK w Nowym Wiśniczu - do udziału w szkoleniu informatycznym zakwalifikowano osobę, która złożyła wypowiedzenie umowy o pracę z terminem mijającym w dniu akceptacji listy uczestników szkolenia,
- w ZK w Nysie - Rada Pedagogiczna w ramach kompetencji stanowiących nie określiła zasad kierowania nauczycieli na poszczególne formy doskonalenia zawodowego (uzupełniono w trakcie kontroli NIK), o których mowa w art. 41 ust. 1 pkt 4 ustawy *o systemie oświaty*, a Dyrektor CKU nie opracował wieloletniego planu doskonalenia, o którym mowa w § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu *w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli...* Brak ww. regulacji powodował ryzyko wystąpienia dowolności w podejmowaniu decyzji o kierowaniu nauczycieli na poszczególne formy doskonalenia zawodowego.

3.2.4. Programy i plany nauczania

3.2.4.1 Szkoły działające przy dziewięciu zakładach karnych z dziesięciu skontrolowanych jednostek, miały ustalone **szkolne plany nauczania**, o których mowa w § 3 ust. 1 rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. *w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych*³⁹. Brak takiego dokumentu za lata szkolne 2004/2005 – 2007/2008 stwierdzono w ZS działającym przy ZK w Stargardzie Szczecińskim.

Wymiar godzinowy zajęć ustalony w Szkolnych planach nauczania odpowiadał wymiarowi określonymu w załącznikach do ww. rozporządzenia, za wyjątkiem planów dla gimnazjów działających przy ZK w Nysie i ZK w Grudziądzu, w których:

- ustalony przez dyrektora gimnazjum przy ZK w Nysie w cyklu kształcenia: wrzesień 2007 r. – czerwiec 2009 r. tygodniowy wymiar zajęć z trzech przedmiotów: języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie i matematyki był niższy o od 1 do 2 godzin od wymaganego w załączniku nr 8 do rozporządzenia *w sprawie ramowych planów nauczania*. Ograniczenie wymiaru godzinowego ww. przedmiotów (odpowiednio o: 16,7 %, 33,3 % i 11,1 %) nie było dopuszczalne obowiązującymi przepisami i skutkowało ograniczeniem możliwości zrealizowania w pełni programu nauczania z tych przedmiotów.

³⁹ Dz. U. Nr 15, poz. 142 ze zm., dalej – rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania

Stwierdzono równocześnie, że wymiar zajęć biologii, chemii i fizyki był wyższy od wymaganego o od 1 do 2 godzin, lecz rozwiązanie to nie zostało zatwierdzone przez organ prowadzący (dyrektor CKU, pełniący również funkcję dyrektora gimnazjum nie wystąpił do organu prowadzącego o taką zgodę), pomimo wymogu wynikającego z § 2 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania.

- w szkolnych planach nauczania w gimnazjum przy ZK w Nysie i gimnazjum przy ZK w Grudziądzu nie ustalono wymiaru godzin do dyspozycji dyrektora szkoły, wymaganych w załączniku nr 8 do ww. rozporządzenia, które stosownie do § 2 ust. 5 rozporządzenia mogły być przeznaczone m.in. na okresowe lub roczne zwiększenie wymiaru zajęć obowiązkowych lub zajęć zwiększających szanse edukacyjne uczniów.

3.2.4.2 Badanie **stopnia realizacji szkolnych planów nauczania**, przeprowadzone na próbie dwóch przedmiotów: j. polskiego i fizyki z astronomią, wykazało że średni wymiar odbytych zajęć w całym cyklu kształcenia wynosił odpowiednio 95,2 % i 94,3 % wymiaru możliwego do zrealizowania⁴⁰.

Stopień realizacji szkolnych planów nauczania poniżej 90 % stwierdzono w szkołach działających przy czterech zakładach karnych: ZK w Nysie (j. polski – średnio 80,3 %), ZK w Płocku (j. polski – średnio 89,2 %), ZK w Uhercach Mineralnych (j. polski i fizyka – średnio po 85%) i ZK we Włodawie (fizyka – średnio 89,9 %).

Podstawową przyczyną nieodbycia się zajęć w szkołach przy zakładach karnych były nieobecności nauczycieli (spowodowane zwolnieniami lekarskimi, udziałem nauczycieli w szkoleniach, naradach, konferencjach) i brak możliwości sfinansowania kosztów zastępstw, a także względy bezpieczeństwa (np. przeszukania generalne, skutkujące obowiązkiem pozostania skazanych w celach). W odniesieniu do szkół o najniższym stopniu realizacji szkolnych planów nauczania przyczynami były dodatkowo: przyjęcie w tygodniowym planie lekcji nieprawidłowej liczby godzin nauki (w Technikum przy ZK w Nysie), projekcje filmów w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego (w szkołach przy ZK w Płocku).

3.2.4.3 **Programy nauczania** wykorzystywane w szkołach działających przy dziewięciu zakładach karnych z dziesięciu skontrolowanych jednostek były dopuszczone do stosowania przez Ministra Edukacji Narodowej, stosownie do wymogu art. 22 a ust. 3 ustawy o systemie oświaty i były wymienione w szkolnych zestawach programów nauczania. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w szkołach przy ZK w Stargardzie Szczecińskim, a dotyczyły one błędów lub braków w danych o stosowanych programach odnotowanych w dziennikach lekcyjnych i w szkolnym zestawie programów nauczania oraz stosowania w roku szkolnym 2008/2009 programu nauczania języka rosyjskiego, który nie był dopuszczony przez Ministra Edukacji Narodowej.

3.2.4.4 We wszystkich szkołach działających w skontrolowanych jednostkach **rozkład prowadzonych zajęć** był równomierny – w tygodniowych planach uwzględniono potrzebę równomiernego obciążenia zajęciami w poszczególnych dniach tygodnia i potrzebę zróżnicowania zajęć w każdym dniu, o której mowa w § 4 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny nauczania w zakładach

---

⁴⁰ Wyliczenie przeprowadzono poprzez porównanie liczby godzin możliwych do przeprowadzenia wg tygodniowego planu lekcji i kalendarza, po uwzględnieniu świąt i dni ustawowo wolnych z liczbą godzin faktycznie przeprowadzonych zajęć.

karnych. Zajęcia tych samych przedmiotów łączone były w bloki, których wymiar nie przekraczał trzech godzin nauczania. Nieprawidłowości w zakresie tygodniowych rozkładów zajęć stwierdzono w jednej jednostce – technikum działającym przy ZK w Nysie, gdzie w tygodniowym planie lekcji dla V i VI semestru cyklu nauczania wrzesień 2005 r. – czerwiec 2008 r. ujęto zajęcia z języka polskiego w wymiarze o 1 godzinę (1/3) mniejszym od wymiaru określonego w szkolnym planie nauczania. Powyższe skutkowało ograniczeniem możliwości zrealizowania w pełni programu nauczania tego przedmiotu.

3.2.5. Nabór słuchaczy

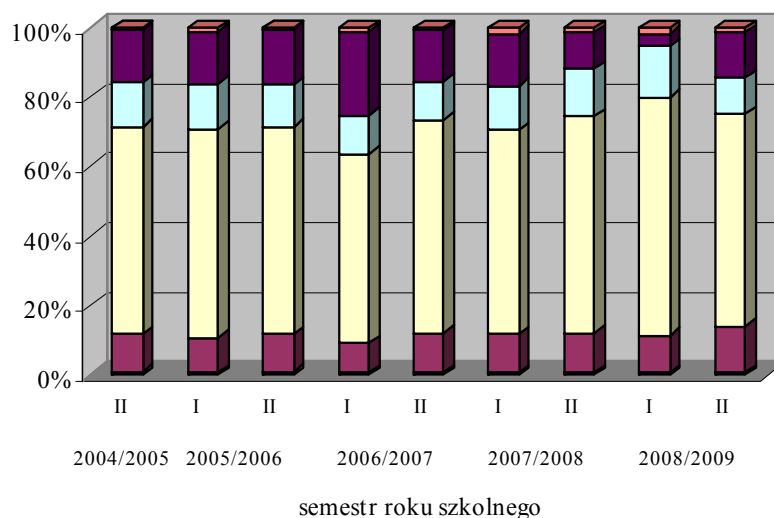
3.2.5.1 W badanym okresie do wszystkich szkół działających przy zakładach karnych przyjęto ogółem 7 712 kandydatów. W kolejnych latach **liczba słuchaczy** tych szkół wahała się w przedziale od 2 754 do 3 781 osób i stanowiła od 4,6 % osadzonych w 2005 r. do 4,1 % - w 2009 r. Szczegółowe dane w tym zakresie w podziale na semestry przedstawia poniższe zestawienie:

Szkoła	Liczba słuchaczy w roku szkolnym / semestrze									Średnio w semestrze
	2004/2005	2005/2006		2006/2007		2007/2008		2008/2009		
	II	I	II	I	II	I	II	I	II	
szkoły podstawowe	43	25	35	27	32	21	25	22	26	27
gimnazja	404	312	391	318	421	326	399	296	430	362
zsz	2259	1833	2161	1992	2315	1712	2189	1887	1956	2 006
technika*	484	402	439	399	414	365	471	401	342	404
licea**	571	463	575	889	548	444	372	98	422	476
szkoły policealne	20	32	21	38	30	47	48	50	43	39
Łącznie	3 781	3 067	3 622	3 663	3 760	2 915	3 504	2 754	3 219	3 313

* razem technika i technika uzupełniająca

** razem licea i licea uzupełniająca

Udział liczby słuchaczy poszczególnych poziomów nauczania w liczbie ogółem w kolejnych semestrach przedstawia poniższy wykres:

■ szkoły podstawowe ■ gimnazja ■ zsz ■ technika ■ licea ■ szkoły policealne

Największy udział w strukturze słuchaczy mieli uczący się w zsz (średnio w kontrolowanym okresie 60,5 %), następnie - w liceach (średnio 14,4 %), technikach (średnio 12,2 %), gimnazjach (średnio 10,9 %), szkołach policealnych (średnio 1,2 %) i szkołach podstawowych (0,8 %).

CZSW nie zapewnił skazanym pełnego **dostępu do nauki**. Stwierdzono bowiem, że 1 341 kandydatom (tj. 14,8 %) posiadającym właściwą podbudowę edukacyjną odmówiono w badanym okresie przyjęcia do szkół z powodu braku miejsc (w kolejnych semestrach od 6 % do 18,7 %).

Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w ZK w Nysie, gdzie w II semestrze roku szkolnego 2007/2008 liczba kandydatów do nauki w zsz, posiadających właściwą podbudowę edukacyjną, wynosiła 44 osoby i umożliwiła równoległe otwarcie dwóch oddziałów klasowych stosownie do § 15 rozporządzenia w sprawie *nauczania w zakładach karnych* stanowiącego, że minimalna liczba słuchaczy w I semestrze nauki wynosi 20 osób. Pomimo tego dyrektor CKU nie wnioskował do OISW w Opolu lub CZSW o wyrażenie zgody na uruchomienie dwóch równoległych oddziałów klasowych, lecz odmówił przyjęcia 15 osobom, wskazując w uzasadnieniu brak miejsc. Dyrektor CKU w Nysie wyjaśnił, że stosownie do zapisów Instrukcji nr 3 i nr 5 Dyrektora Generalnego SW, rekrutację i przyjmowanie kandydatów na I semestr nauki prowadzi się na podstawie zatwierzonego wstępnego arkusza organizacji nauczania, określającego liczbę oddziałów szkolnych w danym semestrze. Art. 130 § 1 kkw nie nakłada na dyrektorów zakładów karnych obowiązku zapewnienia skazanym nauczania w zakresie ponadgimnazjalnym, lecz w ocenie NIK zaniechanie działań w celu uruchomienia dodatkowego oddziału szkolnego (ostateczną liczbę oddziałów w semestrze zatwierdza Dyrektor Generalny SW na podstawie informacji zawartych przez dyrektorów szkół w końcowych arkuszach organizacji nauczania), skutkujące ograniczeniem dostępu skazanych do edukacji, było nierzetelne i niecelowe.

Według danych Biura Penitencjarnego CZSW podstawową przyczyną niemożności zapewnienia wszystkim kandydatom dostępu do nauki była ograniczona liczba etatów pedagogicznych, która w całym okresie objętym kontrolą wynosiła 200 (w tym trzy etaty zarezerwowane dla wizytatorów, wypełniających zadania nadzoru pedagogicznego) oraz zmiany w organizacji nauczania w szkołach przywieziennych wynikające z reformy systemu oświaty.

3.2.5.2 Badanie **dokumentacji stanowiącej podstawę przyjęcia słuchaczy do szkół**, przeprowadzone na próbie 183 osób odnotowanych w dziennikach lekcyjnych założonych na rok szkolny 2009/2010 (od 10 % do 100 % słuchaczy w poszczególnych jednostkach) wykazało, że na dany poziom nauki przyjęto kandydatów, których wcześniejsza edukacja to uzasadniała.

Izba nie wnosi uwag do rzetelności ww. dokumentacji w ośmiu skontrolowanych jednostkach, natomiast w ZK w Nysie i ZK w Stargardzie Szczecińskim kontrola ujawniła przypadki przyjęcia uczniów na podstawie niewiarygodnych kserokopii dokumentów (odpowiednio: w odniesieniu do dziewięciu z 16 tj. 56,3 % objętych badaniem przypadków i jednego z sześciu tj. 16,7 % objętych badaniem przypadków). Stanowiło to naruszenie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie *warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych*⁴¹. Nieprawidłowości te wskazują na nierzetelne działanie szkolnych

---

⁴¹ Dz. U. Nr 26, poz. 232 ze zm.

komisji rekrutacyjnych, które stosownie do Instrukcji Dyrektora Generalnego SW *w sprawie zasad organizowania nauczania w szkołach oraz szkolenia kursowego w zakładach karnych i aresztach śledczych* (§ 17 pkt 2 Instrukcji nr 3 i § 19 pkt 2 Instrukcji nr 5), odpowiadały za prawidłowe przeprowadzenie postępowania mającego na celu włączenie kandydata do szkoły na odpowiedni semestr nauki na podstawie dostarczonych dokumentów. Powyższe świadczy również o nieskutecznym (nierzetelnym) działaniu Komisji penitencjarnych w zakładach, z których skazani są kierowani do nauczania, które wg § 13 pkt 1 rozporządzenia *w sprawie nauczania w zakładach karnych*, kierując kandydatów do podjęcia nauki w wybranym typie szkoły lub semestrze nauki winny opierać się na udokumentowanej dotychczasowej nauce.

3.2.6. Dokumentowanie przebiegu edukacji

3.2.6.1 **Księgi uczniów** prowadzone były we wszystkich szkołach objętych kontrolą, jednak kompletne wpisy stwierdzono jedynie w księgach prowadzonych przez szkoły działające przy siedmiu zakładach karnych (70 %). W trzech przypadkach: zsz i technikum przy ZK w Płocku, liceum i zsz przy ZK w Uhercach Mineralnych oraz zsz przy ZK w Stargardzie Szczecińskim w toku kontroli ujawniono braki, polegające na nieodnotowaniu daty opuszczenia szkoły (w odpowiednio 21,5 %, 14,2 % i 6,0 % skontrolowanych wpisów), przyczyn opuszczenia szkoły (w odpowiednio 14,8 %, 14,2 % i 6,0 % skontrolowanych wpisów), daty ukończenia nauki (w 9,6 % skontrolowanych wpisów w księgach szkół przy ZK w Płocku i 24,1 % skontrolowanych wpisów w księgach szkół przy ZK w Uhercach Mineralnych). Ponadto stwierdzono, że 10,5 % zbadanych wpisów w księgach uczniów prowadzonych w szkołach przy ZK w Uhercach Mineralnych dotyczących opuszczenia lub ukończenia szkoły wprowadzono w sposób nietrwały (ołówkiem). Stwierdzone nieprawidłowości naruszały § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 *w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*⁴², Stwierdzono również, że **arkusze ocen uczniów** prowadzone w ww. trzech jednostkach oraz w szkołach przy ZK w Grudziądzu nie były kompletne - nieprawidłowości były tożsame ze stwierdzonymi w księgach uczniów i obejmowały braki daty i przyczyny opuszczenia szkoły, daty wydania świadectw.

W szkołach przy dziewięciu zakładach karnych dane w arkuszach ocen były rzetelne i odpowiadały zapisom odnotowanym w dziennikach lekcyjnych. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w ZK w Płocku, gdzie w arkuszach ocen słuchaczy zsz (siedmiu uczniów I klasy zsz, tj. 24,0 % uczniów klasy) ujawniono 19 przypadków rozbieżności ocen w stosunku do danych dzienników (podania w arkuszach ocen innych not niż odnotowano w dziennikach), lecz nie skutkowały faktem nieuzasadnionego uzyskania promocji na kolejny semestr nauki.

3.2.6.2 Dane dotyczące **obecności słuchaczy**⁴³ na zajęciach były rzetelne w dziennikach lekcyjnych prowadzonych w szkołach działających przy połowie⁴⁴ skontrolowanych zakładów karnych.

⁴² Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.

⁴³ Badaniem objęto dane o obecności odnotowane w dziennikach lekcyjnych i dziennikach zajęć praktycznych za listopad 2006 r. i listopad 2008 r. i zestawiono je z danymi dokumentacji ochronnej ZK, tj. książek zajęć szkolnych osadzonych.

W trzech zakładach karnych stwierdzono, że dzienniki lekcyjne nie zawierały prawdziwej informacji o obecności uczniów na zajęciach – w dziennikach tych potwierdzono obecność słuchaczy, którzy przebywali wówczas poza szkołą (nie opuszczali cel):

- w szkołach przy ZK w Nysie nierzetelnie potwierdzono obecność w dniach 6 i 23 listopada 2006 r. na zajęciach dwóch z 28 uczniów klasy zsz (7,1 %) i w dniach 13, 14 i 18 listopada 2008 r. trzech z 30 uczniów gimnazjum (10,0 %),
- w zsz przy ZK w Płocku nierzetelnie potwierdzono obecność w dniach 2, 4, 7, 9, 14, 25 i 30 listopada 2006 r. na zajęciach dziewięciu z 29 uczniów (31,0 %) i w dniach 4, 6, 8, 13 i 27 listopada 2008 r. obecność na zajęciach czterech z 29 uczniów (14,0 %),
- w zsz przy ZK w Stargardzie Szczecińskim nierzetelnie potwierdzono obecność w dniach 12 i 25 listopada 2008 r. na zajęciach dwóch z 24 uczniów zsz (8,3 %).

W przypadku dwóch jednostek – ZK w Uhercach Mineralnych i ZK w Wojkowicach – brak ewidencji ruchu osadzonych (nauczanie odbywało się na terenie oddziałów mieszkalnych) uniemożliwił weryfikację danych dzienników.

3.2.7. Koszty funkcjonowania szkół i wydajność kosztowa kształcenia

3.2.7.1 NIK ocenia negatywnie sposób planowania i sprawozdawania wydatków na działalność szkół w zakresie klasyfikacji budżetowej.

Stwierdzono, że CZSW i skontrolowane zakłady karne **nie posiadały danych o planowanych środkach i poniesionych wydatkach** na funkcjonowanie szkół publicznych prowadzących nauczanie skazanych. W ramach środków na działalność oświatową i wychowawczą realizowaną przez szkoły działające przy zakładach karnych (dział 801 – *Oświata i wychowanie*, rozdział 80144 – *Inne formy kształcenia osobno nie wymienione*), planowano wyłącznie środki przeznaczone na wynagrodzenia dla nauczycieli wraz z pochodnymi, środki na zakup usług zdrowotnych oraz na doskonalenie zawodowe nauczycieli. Środki na pozostałe wydatki związane z funkcjonowaniem szkół (w tym na wydatki możliwe do zidentyfikowania bez konieczności ponoszenia jakichkolwiek dodatkowych kosztów, np. materiałów biurowych, książek, pomocy naukowych i dydaktycznych, wyposażenia warsztatów i pracowni, podróży służbowych nauczycieli) ujmowano w projektach budżetu w ramach wydatków na funkcjonowanie zakładów karnych, tj. w kwotach łącznych w dziale 755 – *Wymiar sprawiedliwości*, rozdziale 75512 – *Więziennictwo*.

Także, pomimo iż CZSW w kolejnych latach szacował niezbędne do poniesienia wydatki na funkcjonowanie szkół publicznych w zakresie zakupu materiałów i wyposażenia, pomocy dydaktycznych, zakupów inwestycyjnych i remontów, to jednak środki na realizację tych wydatków ujmowano w dziale 755, rozdziale 75512 bez wyróżnienia faktycznego przeznaczenia środków na działalność oświatową i wychowawczą realizowaną przez szkoły działające przy zakładach karnych.

Zapisy ewidencji księgowej skontrolowanych jednostek nie pozwalały na określenie faktycznych kosztów nauczania skazanych. W wyniku tego **niemożliwe było prowadzenie przez CZSW analiz wydajności kosztowej nauczania** (szkół, okresów, itd.), tj. dokonanie oceny, czy (stosownie do dyspozycji art. 44 ust. 3 pkt 1a

---

⁴⁴ Dot. zakładów karnych w: Grudziądzu, Nowym Wiśniczu, Włodawie, Wrocławiu, Wronkach.

ustawy *o finansach publicznych*) wydatki publiczne na szkoły działające przy zakładach karnych zostały dokonane z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów.

Przyczyną takiego stanu było stosowanie w ograniczonym zakresie przez Ministra Sprawiedliwości (dysponenta części 37 budżetu państwa - Sprawiedliwość) i CZSW na etapie opracowywania projektu budżetu zasad klasyfikacji określonych w przepisach o finansach publicznych. CZSW nie zgłaszał, na etapie opracowywania projektów budżetu, uwag do Ministra Sprawiedliwości dotyczących sposobu klasyfikowania środków.

Stosowany przez CZSW i zakłady karne sposób planowania i sprawozdawania wydatków uniemożliwiał realizację podstawowej zasady finansów publicznych – ich szczegółowości, która znajduje wyraz w art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych*, a do 31 grudnia 2009 r. – w art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. *o finansach publicznych*, nakładających na podmioty sektora finansów publicznych obowiązek stosowania klasyfikacji, wg paragrafów dla identyfikacji rodzaju wydatku oraz wg działów i rozdziałów - dla identyfikacji rodzaju działalności.

3.2.7.2 Łączne **wydatki na wynagrodzenia** (z pochodnymi) nauczycieli zatrudnionych w szkołach działających przy zakładach karnych oraz na wynagrodzenia wizytatorów zatrudnionych w CZSW wyniosły w kontrolowanym okresie: 46 140 tys. zł, z tego w kolejnych latach: 9 289 tys. zł w 2005 r., 9 561 tys. zł w 2006 r., 10 157 tys. zł w 2007 r., 11 012 tys. zł w 2008 r. i 6 121 tys. zł w I półroczu 2009 r.

Badanie **wydajności kosztowej nauczania**, przeprowadzone na podstawie danych o wydatkach poniesionych na wynagrodzenia nauczycieli zatrudnionych w poszczególnych szkołach i o liczbie słuchaczy objętych nauczaniem, sklasyfikowanych, promowanych oraz absolwentów wykazało duże zróżnicowanie ponoszonych nakładów na słuchacza pomiędzy jednostkami. Stwierdzono, że:

1) **średni statystyczny koszt objęcia nauką** jednego skazanego w badanym okresie w 19 zakładach karnych (przy których na 30 czerwca 2009 r. działały szkoły publiczne) wynosił: 2 109 zł w szkołach podstawowych, 1 403 zł w gimnazjach, 1 361 zł w zsz, 1 384 zł w technikach, 1 023 zł w liceach, 1 325 zł w szkołach policealnych.

Natomiast w skontrolowanych zakładach karnych wskaźnik ten wynosił: w gimnazjach od 1 663 zł w ZK w Nysie do 4 706 zł w ZK w Grudziądzu, w zsz od 1 176 zł w ZK we Włodawie do 2 808 zł w ZK we Wrocławiu, w technikum od 1 558 zł w ZK w Nysie do 1 955 zł w ZK w Płocku, w liceum od 1 681 zł w ZK w Nowym Wiśniczu do 4 212 zł w ZK we Wrocławiu, w szkole policealnej przy ZK we Wrocławiu – 5 463 zł,

2) **średni statystyczny koszt sklasyfikowania słuchacza** w badanym okresie wynosił: 2 411 zł w szkołach podstawowych, 1 845 zł w gimnazjach, 1 758 zł w zsz, 1 659 zł w technikach, 1 296 zł w liceach, 1 434 zł w szkołach policealnych.

W skontrolowanych jednostkach wskaźnik ten wynosił: w gimnazjach od 1 873 zł w ZK w Nysie do 5 100 zł w ZK w Grudziądzu, w zsz od 1 457 zł w ZK we Wronkach do 3 381 zł w ZK w Grudziądzu, w technikach od 1 695 zł w ZK w Nysie do 2 544 zł w ZK we Włodawie, w liceach od 3 659 zł w ZK w Uhercach Mineralnych do 5 588 zł w ZK we Wrocławiu.

- 3) **średni statystyczny koszt promocji słuchacza** w badanym okresie wynosił: 3 663 zł w szkołach podstawowych, 2 501 zł w gimnazjach, 2 264 zł w zsz, 1 951 zł w technikach, 1 760 zł w liceach, 1 906 zł w szkołach policealnych.
W poszczególnych jednostkach objętych kontrolą wskaźnik ten wynosił: w gimnazjach od 1 823 zł w ZK w Nysie do 5 328 zł w ZK w Grudziądzu, w zsz od 2 053 zł w ZK we Wronkach do 3 958 zł w ZK w Grudziądzu, w technikach od 2 071 zł w ZK w Nysie do 3 978 zł w ZK we Włodawie, w liceach od 2 222 zł w ZK w Nowym Wiśniczu do 7 268 zł w ZK we Wrocławiu.
- 4) **średni statystyczny koszt ukończenia szkoły przez słuchacza** w badanym okresie wynosił: 7 251 zł w szkołach podstawowych, 27 025 zł w gimnazjach, 25 147 zł w zsz, 47 928 zł w technikach, 13 261 zł w liceach i 7 712 zł w szkołach policealnych.
W zsz działających przy wszystkich skontrolowanych zakładach karnych średni statystyczny koszt ukończenia szkoły wynosił od 2 028 zł w ZK w Nowym Wiśniczu do 42 198 zł w ZK w Grudziądzu.

3.2.8. Wydajność i skuteczność kształcenia

CZSW nie prowadził analiz wydajności i skuteczności nauczania w szkołach działających przy zakładach karnych. Tymczasem kontrola ujawniła w badanych jednostkach znaczne **zróżnicowanie wskaźników wydajności nauczania** (rozumianej jako liczba słuchaczy przypadająca na jeden etat nauczycielski średnio w kontrolowanym okresie). I tak:

- 1) **słuchacze objęci nauczaniem**: w gimnazjach od 5,9 w ZK w Grudziądzu do 17,1 w ZK w Wojkowicach, w zsz od 4,6 w ZK w Nowym Wiśniczu do 26 w ZK we Włodawie, w technikach od 15,4 w ZK w Płocku do 19,3 w ZK we Wronkach, w liceach od 4,8 w ZK w Nowym Wiśniczu do 18,3 w ZK we Wrocławiu,
- 2) **słuchacze sklasyfikowani**: w gimnazjach od 5,8 w ZK w Grudziądzu do 13,5 w ZK w Nysie, w zsz od 4,2 w ZK w Nowym Wiśniczu do 21,6 w ZK we Wronkach, w technikach od 12,2 w ZK we Włodawie do 16,7 w ZK we Wronkach, w liceach od 4,2 w ZK w Nowym Wiśniczu do 7,2 w Uhercach Mineralnych,
- 3) **słuchacze promowani**: w gimnazjach od 5,6 w ZK w Grudziądzu do 9,6 w ZK w Wojkowicach, w zsz od 3,2 w ZK w Nowym Wiśniczu do 17,5 w ZK we Wrocławiu, w technikach od 9,5 w ZK we Włodawie do 14,1 w ZK we Wronkach, w liceach od 3,3 w ZK w Nowym Wiśniczu do 7,6 w ZK w Uhercach Mineralnych,
- 4) **absolwenci**: w zsz od 1,1 w ZK w Uhercach Mineralnych do 9,5 w ZK we Wronkach, w technikach od 3,5 w ZK w Płocku do 5,7 w ZK we Włodawie, w liceach od 1,9 w ZK w Nowym Wiśniczu do 5,6 w ZK w Uhercach Mineralnych.

Równie zróżnicowane pomiędzy skontrolowanymi zakładami karnymi były **średnie wskaźniki skuteczności nauczania** (rozumianej jako odsetek słuchaczy pokonujących kolejne etapy kształcenia, od słuchaczy objętych nauczaniem, przez sklasyfikowanych, promowanych, po absolwentów, średnio w kontrolowanym okresie). I tak:

- 1) **odsetek słuchaczy sklasyfikowanych** wynosił – w gimnazjach od 66,7 % w ZK w Wojkowicach do 95,6 % w ZK w Grudziądzu, w zsz od 76,9 % w ZK we Włodawie do 91,6 % w ZK we Wronkach, w technikach od 73,8 % w ZK we

- Włodawie do 92 % w ZK w Nysie, w liceach od 85,4 % w ZK we Wrocławiu do 88 % w ZK w Nowym Wiśniczu, w szkole policealnej we Wrocławiu 92,2 %;
- 2) **odsetek słuchaczy promowanych** wynosił – w gimnazjach od 57,2 % w ZK w Wojkowicach do 95,1 % w ZK w Grudziądzu, w zsz od 38,2 % w ZK we Włodawie do 87,6 % w ZK w Nowym Wiśniczu, w technikum od 55,5 % w ZK we Włodawie do 77,7 % w ZK w Nysie, w liceum od 69,8 % w ZK we Wrocławiu do 86,2 % w ZK w Nowym Wiśniczu, w szkole policealnej we Wrocławiu 73,3 %;
- 3) **odsetek absolwentów** wynosił – 70,0 % w gimnazjum przy ZK w Wojkowicach, w liceach od 22,9 % w ZK we Wrocławiu do 95,8 % w ZK w Nowym Wiśniczu, w zsz od 17,0 % w ZK we Wrocławiu do 98,2 % w ZK w Stargardzie Szczecińskim, w technikum od 22,6 % w ZK we Wronkach do 100 % w ZK w Nysie.

3.2.9. Kształcenie kursowe

3.2.9.1 W badanym okresie w zakładach karnych zorganizowano ogółem 2 648 **kursów zawodowych**, w których uczestniczyło 17 555 skazanych, z których 96,8 % kształcenie ukończyło i uzyskało stosowne świadectwa. Wydatki poniesione na organizację kursów wyniosły w latach 2005-2008⁴⁵ 19 638,8 tys. zł, a ich źródłem finansowania były środki Funduszu Postpenitencjarnego i środki Europejskiego Funduszu Społecznego pozyskane w związku z przystąpieniem CZSW do dwóch programów: EQUAL⁴⁶ i POKL⁴⁷. W kolejnych latach kontrolowanego okresu liczba przeprowadzonych kursów wzrosła z 233 w 2005 r. do 934 w 2008 r., a liczba absolwentów wynosiła odpowiednio: 3 014 i 10 934. Szczegółowe dane o kursach zorganizowanych w latach 2005-2009 (I półrocze) zawiera poniższe zestawienie:

Rok	Liczba kursów	Liczba osób objętych szkoleniem	Odsetek osadzonych uczestniczących w kursach	Liczba absolwentów	Wydatki (zł)
2005	233	3 205	3,9 %	3 014	1 090 320
2006	427	5 950	6,8 %	5 798	2 926 078
2007	707	8 400	9,4 %	8 190	4 981 381
2008	934	11 181	13,1 %	10 934	10 641 008
2009 (I półrocze)	347	3 878	4,5 %	3 800	1 136 240*

* wydatki tylko z POKL, bez wydatków z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej sprawozdawanych za cały rok.

NIK ocenia, że działania skutkujące **zwiększeniem liczby realizowanych kursów** były celowe, gdyż umożliwiło to zdobycie przez większą z roku na rok liczę osadzonych dodatkowych kwalifikacji, a także uzyskanie kwalifikacji przez osadzonych, których krótki okres pozostały do końca odbywania kary uniemożliwił skorzystanie z oferty edukacji szkolnej. Jednakże równoczesny **spadek** o 14,7 %

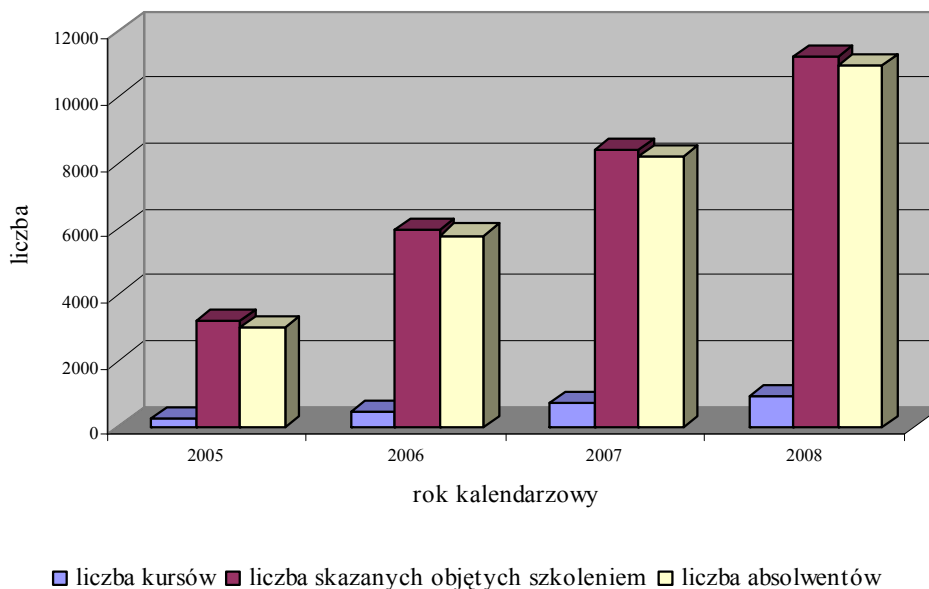
⁴⁵ W związku z rocznym okresem sprawozdawczym wydatków z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej, dane ograniczono do pełnych lat.

⁴⁶ Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL - część strategii Unii Europejskiej na rzecz stworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy i zapewnienia szerokiego do nich dostępu.

⁴⁷ Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

liczby słuchaczy szkół publicznych (z 3 852 w roku szkolnym 2004/2005 do 3 287 w roku szkolnym 2008/2009) wskazuje na zjawisko wypierania przez kursy edukacji szkolnej, jako mniej atrakcyjnej formy kształcenia.

Dynamikę zmian w zakresie kształcenia kursowego za pełne lata badanego okresu przedstawia poniższy wykres:

W skontrolowanych zakładach karnych przeprowadzono ogółem 187 kursów, w których uczestniczyło 2 588 skazanych – w poszczególnych jednostkach od 12 kursów dla 166 uczestników w ZK we Wrocławiu do 29 kursów dla 322 uczestników w ZK we Włodawie.

Tematyka kursów obejmowała zagadnienia pozwalające na nabycie umiejętności m.in. spawacza, elektryka, brukarza, tynkarza, malarza-tapeciarza, hydraulika-montera instalacji sanitarnych, glazurnika, technologa wykończenia wnętrz, kierowcy wózków widłowych, palacza co., ogrodnika, fryzjera, kucharza, cukiernika, kosmetyczki, opiekunki (usługi pielęgnacyjne i gospodarcze) i obsługi komputera.

3.2.9.2 Kontrola ujawniła nieprawidłowości dotyczące **planowania kształcenia kursowego**.

Dyrektor Generalny SW nie zatwierdzał rocznych planów kursów jednostek, pomimo obowiązku określonego w § 33 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych⁴⁸. Przyczyną powyższego było przekazanie tego obowiązku, poprzez zapisy Instrukcji Dyrektora Generalnego SW: Nr 1/2006 z 29 czerwca 2006 r. i Nr 5 z 25 listopada 2008 r., na dyrektorów okręgowych Służby Więziennej. NIK ocenia, że działanie to, w związku z dynamicznym przyrostem liczby organizowanych kursów, było uzasadnione i celowe, jednak wprowadzone do

⁴⁸ Dz. U. Nr 37, poz. 337 ze zm.

regulacji wewnętrznych wbrew obowiązującym (do 27 października 2009 r.⁴⁹) przepisom.

Dyrektorzy dziewięciu z dziesięciu skontrolowanych zakładów karnych zgłosili opracowane na kolejne lata badanego okresu plany organizacji kursów do zatwierdzenia OISW. Wyjątkiem w tym zakresie był ZK w Nowym Wiśniczu, gdzie planu szkoleń na 2005 r. do zatwierdzenia nie zgłoszono. Natomiast kontrola przeprowadzona w ZK w Płocku ujawniła, że jedynie pięć z 14 zorganizowanych kursów zostało ujęte w zgłoszonych planach, natomiast tematyka czterech kursów wskazana w przedstawionych planach była inna niż kursów zrealizowanych, a pięciu przeprowadzonych kursów nie zgłoszono do planu.

Jedną z przyczyn powyższego, wskazanych przez dyrektora ZK w Nowym Wiśniczu, było późne w trakcie roku otrzymanie przez zakład karny informacji o środkach z Funduszu pomocy postpenitencjarnej i późny wpływ tych środków na rachunek zakładu. Kontrola wykazała, że w latach 2006, 2007 i 2008 do zakładów karnych po 10 grudnia przekazano odpowiednio 8 %, 21 % i 23 % środków Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej. Ponadto jako przyczynę wskazano wymóg posiadania akredytacji przez podmioty organizujące kursy dofinansowane ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki powodujący, że część z zaplanowanych kursów w skutek braku odpowiednich ofert, nie mogła być zrealizowana i w ich miejsce wprowadzono inne kursy.

3.2.9.3 NIK pozytywnie ocenia zastosowany **tryb wyboru podmiotów organizujących kursy** w dziewięciu jednostkach (90 %). Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w ZK w Nysie, gdzie wyboru organizatora kursów przeprowadzonych w 2008 r. kosztem 70 544 zł dokonano z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*⁵⁰. Dyrektor ZK w Nysie udzielił bowiem zamówienia publicznego w trybie zapytania o cenę z naruszeniem przepisów art. 71 ust. 1 i ust. 2 ww. ustawy dotyczących zapewnienia konkurencji oraz wyboru najkorzystniejszej oferty, w ten sposób, iż zawarł z Centrum Kształcenia Praktycznego w Nysie Filia w Głuchołazach cztery umowy w sprawie organizacji kursów dla osób pozbawionych wolności zapraszając do składania ofert mniej niż pięciu wykonawców oraz bez przesłania wraz z zaproszeniami specyfikacji istotnych warunków zamówienia. Powyższe działanie stanowiło naruszenie dyscypliny finansów publicznych, o którym mowa w art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. *o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*⁵¹.

W jednej jednostce - ZK w Płocku stwierdzono natomiast, że zamówienia na organizację kursów choć były dokumentowane w formie pisemnej, to zakład karny nie zawierał umów z organizatorami kursów, pomimo obowiązku wynikającego z § 39 rozporządzenia *w sprawie nauczania w zakładach karnych*.

---

⁴⁹ Data wejścia w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2009 r. *zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych* (Dz. U. Nr 169, poz. 1331), w którym obowiązki zatwierdzania planów przypisane zostały dyrektorom okręgowych inspektoratów Służby Więziennej.

⁵⁰ Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 ze zm.

⁵¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114 ze zm.

3.2.9.4 W dwóch zakładach karnych w dziennikach zajęć odnotowano nierzetelne dane o **obecności na kursach**⁵²:

- w ZK w Płocku badanie przeprowadzone na próbie dwóch z 14 kursów (dwie edycje kursu glazurnika przeprowadzone w miesiącach lipiec-sierpień 2007 r. dla 12 uczestników i wrzesień-listopad 2008 r. dla 14 uczestników, kontrolą objęto dane z dwóch wybranych miesięcy: lipca 2007 r. i października 2008 r.) wykazało, że w dziennikach zajęć poświadczono w 10 dniach lipca 2007 r. obecność od jednej do 11 osób, które nie opuszczały wówczas cel, a w 17 dniach października - od jednej do 12 osób, które nie opuszczały wówczas cel,
- w ZK w Stargardzie Szczecińskim badanie przeprowadzone na próbie dwóch z 25 kursów (dwie dwutygodniowe edycje kursów w zakresie obsługi komputera przeprowadzone w 2007 r. i w 2008 r. dla grup 28-osobowych, kontrolą objęto 100 % danych) wykazało, że w dziennikach zajęć poświadczono w dniu 27 lipca 2007 r. obecność dwóch osób, które przebywały wówczas poza terenem zakładu karnego, a w dniach 21 i 22 lipca 2008 r. – odpowiednio 12 i jednej osoby, które nie opuszczały wówczas cel.

Dokumentacja kursów w ZK w Płocku prowadzona była przez wykładowców zatrudnionych przez podmiot zewnętrzny (organizatora), natomiast w ZK w Stargardzie Szczecińskim – przez nauczyciela informatyki zatrudnionego w zakładzie karnym. W ocenie NIK stanowi to o możliwości wystąpienia korupcjogennego mechanizmu słabości nadzoru i kontroli wewnętrznej polegającego na braku rzetelnego nadzoru nad dokumentacją dotyczącą obecności słuchaczy na zajęciach.

3.2.10. Inne ustalenia kontroli

3.2.10.1 CZSW corocznie organizował w badanym okresie (za wyjątkiem 2009 r. w związku z ograniczeniami wydatków) dla dyrektorów i nauczycieli **konferencje i warsztaty metodyczne**, w trakcie których omawiano m.in. zagadnienia związane z przygotowaniem szkół do przeprowadzania egzaminów zawodowych, wyniki egzaminów i testów przeprowadzanych po ukończeniu szkoły podstawowej i gimnazjum, a także zagadnienia bezpieczeństwa nauczania. Na podstawie sprawozdań dyrektorów szkół zawierających dane m.in. o bazie szkolnej, kadrze pedagogicznej, wynikach dydaktyczno-resocjalizacyjnych oraz na podstawie ustaleń przeprowadzonych wizytacji, CZSW opracowywał roczne *Analizy z wyników dydaktyczno-resocjalizacyjnych uzyskanych w roku szkolnym przez szkoły przywieszienne*, w których prezentowano dane w podziale na poszczególne jednostki, dokonywano łącznych ocen obszarów i wskazywano ogólne (systemowe) zalecenia. **Wizytacje szkół** przy zakładach karnych prowadzone przez pracowników Biura Penitencjarnego CZSW w oparciu o roczne plany nadzoru (wizytatorzy przeprowadzili ogółem 19 kontroli obejmując nimi 18 szkół). NIK oceniła, że działania powyższe stanowiły wypełnienie zadań **nadzoru pedagogicznego**, określonych w art. 33 ust 1 pkt 3 i 4 ustawy *o systemie oświaty*, jednakże ich skala i skuteczność były ograniczone. Stwierdzono bowiem, że CZSW nie wypełnił obowiązku przeprowadzania wizytacji szkół nie rzadziej niż raz na 5 lat, określonego w § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r.

---

⁵² Dane z dzienników zajęć porównano z dokumentacją Działu Ochrony zakładów karnych (książek zajęć szkolnych osadzonych, w których dane poświadczane były przez trzech funkcjonariuszy SW, tj. dwie osoby wprowadzające zapisy i jedną - weryfikującą).

w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz⁵³ w odniesieniu do siedmiu z 18 skontrolowanych szkół kontrole przeprowadzono po sześciu latach od daty poprzedniej wizytacji, a w trzech - po siedmiu latach. Przyczyną takiego stanu rzeczy był ograniczony czas, jaki wizytatorzy przeznaczali na kontrole, który w poszczególnych latach wynosił ogółem od 14 do 24 dni, tj. od 6,0 % do 10,0 % dni roboczych w roku. W ocenie NIK uniemożliwiało to rzetelne wypełnianie obowiązków nadzoru pedagogicznego.

CZSW, pomimo iż posiadał dane o zatrudnianiu w szkołach nauczycieli o nieodpowiednich kwalifikacjach do nauczania danego przedmiotu zawodowego, nie podjął rzetelnych i skutecznych działań nadzorczych, o których mowa w art. 33 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, mających na celu dopełnienie obowiązku uzyskania przez dyrektora szkoły na zatrudnienie takiej osoby **zgody CZSW** (omówiono szczegółowo w na str. 19 niniejszej Informacji).

CZSW nie wywiązywał się z obowiązku przekazania **planów nadzoru pedagogicznego** dyrektorom szkół, pomimo wymogu § 6 ust. 3 rozporządzenia MEN z 2006 r. w sprawie nadzoru. Powyższe zaniechanie uniemożliwiało wypełnienie przez dyrektorów szkół obowiązku określonego § 7 ust. 2 ww. rozporządzenia tj. tworzenie planów nadzoru spójnych z planami CZSW.

Dyrektorzy szkół działających przy siedmiu zakładach karnych z dziesięciu jednostek objętych kontrolą rzetelnie wypełniali obowiązek nadzoru pedagogicznego, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono w:

- ZK w Stargardzie Szczecińskim, gdzie nie opracowano na rok szkolny 2006/2007 planu wewnętrznego mierzenia jakości, o którym mowa w § 5 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz⁵⁴, nie udokumentowano czynności związanych z wewnętrznym mierzeniem jakości i nie przedstawiono stosownego raportu z przeprowadzonych działań Radzie Pedagogicznej, pomimo wymogu § 5 ust. 1 pkt 3 ww. rozporządzenia, a plan opracowany na rok szkolny 2008/2009 był niekompletny (brakowało w nim planu szkolenia nauczycieli wymaganego § 7 ust. 3 pkt 3 rozporządzenia MEN z 2006 r. w sprawie nadzoru),
- ZK we Włodawie, gdzie Szkolne plany nadzoru pedagogicznego były niekompletne w stosunku do wymogów § 7 ust. 3 rozporządzenia MEN z 2006 r. w sprawie nadzoru, gdyż zawierały wyłącznie plany hospitalacji (stanowiących tylko jeden ze środków sprawowania nadzoru pedagogicznego),
- ZK w Nowym Wiśniczu, gdzie Szkolny plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2007/2008 został przez dyrektora ZS przedstawiony Radzie Pedagogicznej z 10-dniowym opóźnieniem w stosunku do terminu określonego w § 7 ust. 1 rozporządzenia MEN z 2006 r. w sprawie nadzoru.

⁵³ Dz. U. Nr 235, poz. 1703, dalej – rozporządzenie MEN z 2006 r. w sprawie nadzoru

⁵⁴ Dz. U. Nr 89, poz. 845 ze zm. (uchylony z dniem 13 stycznia 2007 r.)

3.2.10.2 Kontrola ujawniła, że 28 ze 161 skazanych (17,4%) uzyskujących **wpływy z tytułu renty rodzinnej**, otrzymało środki w łącznej kwocie 49 731,15 zł w okresie od 30 do 320 dni po ukończeniu lub zaprzestaniu pobierania nauki, tj. z naruszeniem art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie nieaktualnych zaświadczeń o pobieraniu nauki. Powyższe dotyczyło słuchaczy szkół działających przy dziewięciu z dziesięciu skontrolowanych zakładów karnych (nieprawidłowości w tym zakresie nie stwierdzono w ZK we Włodawie).

W odniesieniu do 10 z ww. 28 osób podjęte zostały działania wyjaśniające (w tym wobec sześciu osób – z inicjatywy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych), które dotyczyły nienależnie wypłaconych świadczeń w kwocie 18 436,61 zł.

Wobec pozostałych 18 osób (słuchaczy szkół działających przy ZK w Grudziądzu, ZK w Nysie, ZK w Płocku, ZK w Wojkowicach i ZK we Wrocławiu), które uzyskały nienależne świadczenia w kwocie 31 300,54 zł działań takich nie podjęto. Kwestie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń reguluje ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dział IX, rozdział 4).

Stwierdzone nieprawidłowości świadczą również o niezrealizowaniu przez dyrektorów szkół działających przy ww. zakładach karnych polecenia dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW z dnia 3 grudnia 2008 r.⁵⁵ dokonania przeglądu wydanych słuchaczom zaświadczeń o pobieraniu nauki i bieżącego przekazywania do ZUS informacji o ukończeniu bądź zaprzestaniu pobierania nauki.

W szkołach dla dorosłych przy zakładach karnych cykle kształcenia rozpoczynają się mogą dwukrotnie w ciągu roku szkolnego. Słuchacze tych szkół, odmiennie od uczących się dzieci, podlegają klasyfikacji dwukrotnie w ciągu roku szkolnego.

Powyższe w ocenie NIK oraz brak prawnego obowiązku informowania ZUS przez szkoły lub zakłady karne o utracie przez skazanego statusu słuchacza, a także specyfika edukacji w zakładach karnych i związana z tym duża rotacja słuchaczy (w kolejnych latach szkolnych okresu 2005/2006 – 2008/2009 liczba osób wycofanych z nauczania stanowiła odpowiednio 23,4 %, 8,3 %, 23,9 % i 21,5 % łącznej liczby słuchaczy w danym roku) powodują konieczność wzmocnienia systemu kontroli w tym zakresie.

3.2.10.3 **Zapisy ewidencji księgowej** skontrolowanych zakładów karnych (plany kont i wykorzystywana klasyfikacja budżetowa) nie umożliwiały określenia pełnych kwot wydatków ponoszonych na działalność funkcjonujących przy nich szkół publicznych. Zakładowe plany kont nie zawierały kont analitycznych pozwalających na gromadzenie danych finansowych w tym zakresie.

Kontrola ujawniła w pięciu jednostkach **nieprawidłowości dotyczące klasyfikacji budżetowej** wydatków związanych z doskonaleniem zawodowym nauczycieli:

- wydatki na podróże służbowe nauczycieli w ewidencji księgowej ZK w Grudziądzu i ZK w Nysie nie były ujmowane w § 441 *Podróże służbowe krajowe*, stosownie do wymogu załącznika nr 4 do rozporządzeń Ministra Finansów z dnia 20 września 2004 r. w sprawie *szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze*

---

⁵⁵ Pismo znak BP-512/129/08/2101, skierowane do dyrektorów szkół działających przy zakładach karnych w związku z nieprawidłowościami stwierdzonymi NIK w kontroli rozpoznawczej przeprowadzonej w ZK w Strzelcach Opolskich.

*źródeł zagranicznych*⁵⁶ i rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 14 czerwca 2006 r.⁵⁷ w tej samej sprawie, lecz w:

- ZK w Grudziądzu – wydatki poniesione w 2007 r. w kwocie 630 zł (17,9 % wydatków na doskonalenie zawodowe w tym roku) zaewidencjonowano w § 470 *Szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej*,
  - ZK w Nysie – wydatki poniesione w 2005 r. w kwocie 1 209 zł (26,9 % wydatków na doskonalenie zawodowe w roku) i w 2006 r. w kwocie 2 261,21 zł (35,4% wydatków na doskonalenie w roku) ujęto w § 430 *Zakup usług pozostałych*, a wydatki poniesione w 2007 r. w kwocie 695,63 zł (19,0 % wydatków na doskonalenie), w 2008 r. w kwocie 584,99 zł (37,1 % wydatków na doskonalenie w roku) i w I półroczu 2009 r. w kwocie 441,36 zł (29,0 % wydatków na doskonalenie zawodowe) – w § 470 *Szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej*,
- wydatki na studia podyplomowe nauczycieli w ewidencji księgowej ZK w Nysie, ZK w Płocku, ZK w Uhercach Mineralnych i ZK w Wojkowicach nie były księgowane w § 430 *Zakup usług pozostałych*, stosownie do wymogów ww. załączników do rozporządzeń Ministra Finansów, lecz w § 470 *Szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej*:
- w ZK w Nysie – wydatki poniesione w 2008 r. w kwocie 990 zł (62,9 % wydatków na doskonalenie zawodowe w roku) i w I półroczu 2009 r. w kwocie 1 080 zł (71,0 % wydatków na doskonalenie zawodowe),
  - w ZK w Płocku – wydatki poniesione w 2008 r. w kwocie 1 060 zł (21,6 % wydatków na doskonalenie zawodowe w roku),
  - w ZK w Uhercach Mineralnych – wydatek poniesiony w 2008 r. w kwocie 1 000 zł (26,2 % wydatków na doskonalenie zawodowe w roku),
  - w ZK w Wojkowicach – wydatek poniesiony w 2008 r. w kwocie 975 zł (24,4 % wydatków na doskonalenie zawodowe w roku).

Przyczyną powyższych nieprawidłowości był brak ujęcia w planach finansowych zakładów karnych środków na działanie szkół publicznych we właściwych podziałkach klasyfikacji budżetowej i brak działań dyrektorów zakładów karnych w celu dostosowania planów finansowych w zakresie klasyfikacji do faktycznych potrzeb.

W związku ze sfinansowaniem w ZK w Nysie w latach 2005-2009 (I półrocze) wydatków na podróże krajowe nauczycieli a w 2008 r. i I półroczu 2009 r. - wydatków na studia podyplomowe nauczycieli pomimo, że w planach finansowych zakładu nie przewidziano środków na ww. wydatki, NIK oceniła, że dyrektor ZK w Nysie i główna księgowa zakładu przekroczyli zakres upoważnienia do zaciągania zobowiązań i dokonywania wydatków. Ze względu na fakt, że kwoty w poszczególnych latach nie przekraczały wartości wynikających z art. 26 ustawy *o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*, powyższe nieprawidłowości nie stanowiły naruszeń dyscypliny finansów publicznych.

⁵⁶ Dz. U. Nr 209, poz. 2132 ze zm.

⁵⁷ Dz. U. Nr 107, poz. 726 ze zm.

3.2.10.4 W ZK w Nowym Wiśniczu stwierdzono stan wskazujący na możliwość **zaistnienia korupcjogennego mechanizmu konfliktu interesów**. Występowała tam bowiem zależność służbowa pomiędzy członkami jednej rodziny.

Dyrektor (od 1 lutego 1996 r.) ZS przy ZK w Nowym Wiśniczu, został zatrudniony na tym stanowisku przez swojego ojca, pełniącego w okresie od 5 sierpnia 1983 r. do 21 lipca 2006 r. funkcję dyrektora zakładu karnego. Równocześnie ww. były dyrektorem zakładu karnego w okresie od 1985 r. do 31 października 2005 r. był zatrudniony jako nauczyciel w ZS (którego dyrektorem był jego syn). Jako nauczyciel w tym ZS był także zatrudniony (w okresie od 1 września 2005 r. do 31 sierpnia 2006 r.) brat dyrektora ZS i drugi z synów byłego dyrektora ZK w Nowym Wiśniczu.

3.2.10.5 Pomimo, że nauczanie, stosownie do art. 67 § 3 kkw stanowi jedną z podstawowych metod resocjalizacji skazanych, to CZSW nie gromadził danych pozwalających na **analizę wpływu edukacji na przebieg odbywania kary i skuteczność resocjalizacji**.

Przeprowadzone w siedmiu skontrolowanych zakładach karnych badanie wypadków nadzwyczajnych, jakie wystąpiły w kontrolowanym okresie wykazało, że w trzech jednostkach – ZK w Nysie, ZK w Stargardzie Szczecińskim i ZK w Uhercach Mineralnych udział słuchaczy w inicjowaniu takich zdarzeń był wyższy od udziału skazanych nieobjętych nauką (wyliczony wskaźnik⁵⁸ wynosił odpowiednio: 4,9 do 1,4; 2,7 do 1,2 i 8,4 do 3,2), w ZK w Grudziądzu i w ZK w Nowym Wiśniczu proporcje te były odwrotne (odpowiednio: 3,1 do 3,5 i 0,8 do 2,9) natomiast w ZK we Włodawie i ZK we Wronkach nie odnotowano zdarzeń nadzwyczajnych spowodowanych przez słuchaczy szkół.

Badaniem ankietowym⁵⁹ (wyniki szczegółowe przedstawiono w załączniku w pkt. 5.4 niniejszej Informacji) w zakresie m.in. przyczyn podjęcia nauki, oceny stanu wyposażenia i przygotowania nauczycieli oraz oddziaływania edukacji na skazanych objęto 642 słuchaczy i 132 nauczycieli szkół działających przy skontrolowanych zakładach karnych (19,9 % ogółu słuchaczy objętych nauczaniem i 41,1 % nauczycieli zatrudnionych w II semestrze roku szkolnego 2008/2009).

Badanie ankietowe słuchaczy wykazało m.in., że:

- główną przyczyną podjęcia nauki w szkole była możliwość uzyskania nowych lub dodatkowych kwalifikacji, równocześnie jednak wskazano na możliwość uzyskania doraźnych korzyści,
- chęć kontynuowania nauki zadeklarowało ponad 2/3 ankietowanych,
- edukacja, zdaniem ankietowanych, będzie miała pozytywny wpływ na ich życie po zakończeniu odbywania kary (wśród przejawów tego wpływu wymieniono m.in. zwiększenie szans na znalezienie pracy, zwiększenie szans na uczciwe życie, poprawę samooceny), a wyuczony zawód będzie przydatny w znalezieniu pracy po opuszczeniu zakładu karnego,

Pomimo że w ankietach oceniono przygotowanie nauczycieli i stan wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne jako dobre lub bardzo dobre, to słuchacze wskazali również postulowane zmiany w organizacji nauczania, w tym: ograniczenie wpływu administracji więziennej na kierownictwo szkoły, doposażenie szkół w pomoce

---

⁵⁸ liczba zdarzeń spowodowanych przez słuchaczy do liczby skazanych objętych nauczaniem oraz liczba zdarzeń spowodowanych przez skazanych nieobjętych nauką do liczby tych osób.

⁵⁹ Anonimowe ankiety wypełniane były samodzielnie przez słuchaczy i nauczycieli.

dydaktyczne i podręczniki, a także umożliwienie korzystania poza godzinami lekcyjnymi z pracowni komputerowych, zwiększenie liczby godzin nauki (w szczególności zajęć z informatyki) oraz wprowadzenie zajęć dodatkowych, w tym – zajęć wychowania fizycznego.

W **ankietach nauczyciele** podali m.in. że:

- zasadniczymi przyczynami podjęcia pracy w szkołach działających przy zakładach karnych były wyzwania związane z pracą ze skazanymi i wyższe wynagrodzenie,
- przyczyny podejmowania nauki przez więźniów obejmują możliwość zdobycia nowych lub dodatkowych kwalifikacji oraz kontynuowanie edukacji,
- zaangażowanie więźniów w przebieg procesu dydaktycznego, w szczególności w odniesieniu do przedmiotów praktycznych, jest dobre lub bardzo dobre,
- przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć i proponowany przez szkołę zakres doskonalenia zawodowego są dobre lub bardzo dobre,
- wyposażenie szkoły w kontekście realizacji programów nauczania przedmiotów teoretycznych jest dobre i bardzo dobre,
- szkoła jest miejscem bezpieczniejszym niż cela lub miejsce spacerów, a 93 % z ankietowanych nauczycieli nie było nigdy świadkami lub obiektami agresji.

Wśród wymienionych w ankietach zmian koniecznych dla prawidłowego funkcjonowania szkoły, nauczyciele wskazali: doposażenie w sprzęt, pomoce dydaktyczne i książki oraz podręczniki, zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych, zwiększenie liczby godzin nauki języków obcych, ograniczenie liczebności zespołów klasowych (w szczególności klas pierwszych) w celu lepszego poznania uczniów i dotarcia do nich, wydłużenie czasu trwania jednej z przerw, zwiększenie samodzielności szkoły w ramach struktury jednostek penitencjarnych, zwiększenie rangi nauczania i poprawę postrzegania znaczenia szkoły przez funkcjonariuszy zakładu karnego.

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Doboru jednostek do kontroli dokonano z uwzględnieniem właściwości terytorialnej Delegatur NIK oraz zakresu działania jednostek kontrolowanych, umożliwiającego pełną realizację tematyki kontroli.

Kontrolę przeprowadzono metodą bezpośrednich badań dokumentów, z wykorzystaniem wyników oględzin i badań ankietowych. W zakresie losowego doboru próby wykorzystano narzędzie informatyczne – Pomocnik kontrolera.

Kontrolę przeprowadzono z udziałem Delegatur NIK w Bydgoszczy, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Z przeprowadzonych kontroli sporządzono 11 protokołów, które zostały podpisane bez zastrzeżeń.

W toku kontroli zasięgnięto informacji z sześciu jednostek niekontrolowanych, a przesłuchano w charakterze świadka jedną osobę.

W kontroli przyjęto zasadę, że ocena ogólna negatywna jest formułowana gdy wszystkie oceny cząstkowe są negatywne. W pozostałych przypadkach ocena wynikała ze szczegółowej indywidualnej analizy charakteru nieprawidłowości i ich wpływu na działalność szkoły publicznej przy zakładzie karnym.

Wystąpienia pokontrolne skierowano do kierowników wszystkich skontrolowanych jednostek, a także do Ministra Sprawiedliwości, do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i do dyrektorów 11 Oddziałów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych⁶⁰, z których wypłacone zostały nienależne świadczenia z tytułu rent rodzinnych.

W wystąpieniach pokontrolnych, NIK wystosowała **do dyrektorów zakładów karnych** ogółem 54 wnioski. W szczególności wnioskowano o :

- uzupełnienie i dostosowanie zapisów statutów szkół do wymogów ustawy *o systemie oświaty* i rozporządzenia *w sprawie ramowych statutów szkół* oraz rozporządzenia *w sprawie warunków i sposobu oceniania*,
- ustalanie w szkolnych planach nauczania wymiaru godzinowego zajęć zgodnego z wymiarem określonym w załączniku nr 8 do rozporządzenia *w sprawie ramowych planów nauczania*, a w przypadku planowania realizacji większej liczby godzin zajęć – dopełnienie obowiązku zatwierdzenia przez organ prowadzący, stosownie do wymogu § 2 ust. 3 ww. rozporządzenia, a w tygodniowych planach lekcji - wymiaru zajęć odzwierciedlającego założenia szkolnych planów nauczania,

---

⁶⁰ Wystąpienia skierowano do dyrektorów Oddziałów ZUS w Białymstoku, Chorzowie, Łodzi, Radomiu, Rybniku, Sosnowcu, Szczecinie, Warszawie i Zabrzu.

- uzupełnienie pomocy dydaktycznych wymaganych do realizacji programów nauczania oraz wyposażenia niezbędnego do wykonywania zadań przewidzianych w ramach egzaminów zawodowych,
- podjęcie działań w celu realizacji pełnego wymiaru godzin dydaktycznych przewidzianych w szkolnych planach nauczania,
- podjęcie działań umożliwiających dostęp do edukacji wszystkim kandydatom,
- rzetelne weryfikowanie poprawności formalnej dokumentów stanowiących podstawę przyjęcia kandydatów do szkół działających przy Zakładzie, rzetelne prowadzenie ksiąg uczniów, arkuszy ocen i dzienników lekcyjnych w zakresie poświadczania obecności słuchaczy na zajęciach,
- zatrudnianie w szkołach nauczycieli posiadających wymagane kwalifikacje do nauczania poszczególnych przedmiotów, a w przypadkach zaistnienia potrzeby zatrudnienia nauczyciela, który nie spełnia tych warunków, dokonywanie tego za zgodą organu nadzoru pedagogicznego,
- opracowanie wieloletniego planu doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz określanie warunków szkoleń nauczycieli w pisemnych umowach,
- podjęcie działań zmierzających do doprowadzenia do zgodności klasyfikacji wydatków budżetowych planowanych i ponoszonych na funkcjonowanie szkół działających przy zakładach karnych z rodzajem prowadzonej działalności,
- zaciąganie zobowiązań i dokonywanie wydatków na zadania związane z funkcjonowaniem szkół w ramach limitów określonych w planie finansowym zakładu oraz ewidencjonowanie i sprawozdawanie tych wydatków w prawidłowych podziałkach klasyfikacji budżetowej,
- podjęcie skutecznych działań w celu przywrócenia właściwych relacji pomiędzy nakładami, a wynikiem działalności oświatowej, a także bieżące analizowanie i dostosowanie poziomu zatrudnienia nauczycieli do potrzeb wynikających z liczby uczniów,
- wypełnianie polecenia dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW z 3 grudnia 2008 r. dotyczącego przekazywania na bieżąco do ZUS informacji o przerwaniu bądź ukończeniu nauki przez skazanego, otrzymującego świadczenia z tytułu renty rodzinnej,
- dokonywanie wyboru organizatorów kursów zawodowych w trybach określonych przepisami ustawy *Prawo zamówień publicznych* i zwiększenie nadzoru nad realizacją przeprowadzanych kursów,
- przeprowadzenie, w przypadkach gdy przerwa w działalności oświatowej szkoły trwa co najmniej 2 tygodnie, kontroli obiektu szkoły pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauczania, uzupełnienie planów ewakuacji, apteczek i instrukcji o zasadach bezpiecznego udzielania pierwszej pomocy.

W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do **Dyrektora Generalnego SW**, Izba wnioskuje o:

- doprowadzenie do zgodności regulacji wewnętrznych określających strukturę organizacyjną zakładów karnych ze stanem faktycznym, poprzez ujęcie w nich szkół działających przy zakładach karnych,
- ustalenie potrzeb w zakresie zakupów pomocy dydaktycznych oraz sprzętu do pracowni i warsztatów przyszkolnych,
- egzekwowanie od dyrektorów szkół obowiązku uzyskania zgody Dyrektora Generalnego SW, na zatrudnienie nauczycieli nie posiadających odpowiednich kwalifikacji do zajmowanego stanowiska,

- opracowywanie planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli i sprawozdań ze sposobu wykorzystania środków na doskonalenie, o których mowa w § 6 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli...,
- podjęcie działań zmierzających do doprowadzenia do zgodności klasyfikacji wydatków budżetowych planowanych i ponoszonych na funkcjonowanie szkół działających przy zakładach karnych z rodzajem prowadzonej działalności,
- przeprowadzanie analiz efektywności i kosztów kształcenia słuchaczy w poszczególnych szkołach celem oceny wykorzystania przyznanych środków budżetowych na działalność szkół w sposób określony w art. 44 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do **Ministra Sprawiedliwości** NIK wnioskowała o podjęcie działań zmierzających do doprowadzenia do zgodności klasyfikacji środków planowanych na funkcjonowanie szkół działających przy zakładach karnych, z rodzajem prowadzonej przez nie działalności oświatowej.

W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do **Prezesa ZUS** Izba wnioskowała o podjęcie działań w celu wprowadzenia skutecznych narzędzi kontroli ciągłości uprawnień słuchaczy szkół działających przy zakładach karnych do pobierania świadczeń z tytułu renty rodzinnej oraz wprowadzenie rozwiązań ograniczających ryzyko wypłaty nienależnych świadczeń (w tym w przez okres wakacji po ukończeniu nauki), a także o rozważenie podjęcia działań w kierunku zmian legislacyjnych mających na celu ograniczenie możliwości wystąpienia tego typu nieprawidłowości.

W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do **dyrektorów Oddziałów ZUS** Izba wnioskowała o podjęcie działań weryfikacyjnych dotyczących nienależnie wypłaconych rent rodzinnych.

Kierownicy skontrolowanych zakładów karnych nie wnieśli zastrzeżeń do wystąpień pokontrolnych. W informacjach o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków, bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub o przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zastrzeżenia do wystąpień pokontrolnych zgłosili:

1. Dyrektor Generalny SW wniósł zastrzeżenie do jednego z sześciu wniosków NIK (dot. zalecenia planowania i ewidencjonowania wydatków z uwzględnieniem klasyfikacji budżetowej w zakresie rodzaju prowadzonej działalności – oświata i wychowanie), które zostało oddalone przez Kolegium NIK na posiedzeniu w dniu 21 kwietnia 2010 r.
2. Prezes ZUS wniósł zastrzeżenie dotyczące wniosku o wprowadzenie rozwiązań ograniczających ryzyko wypłaty nienależnych świadczeń (w tym za czas wakacji po ukończeniu nauki), które zostało oddalone przez Kolegium NIK na posiedzeniu w dniu 12 maja 2010 r.
3. Dyrektor Oddziału ZUS w Warszawie wniósł zastrzeżenie dotyczące wniosku o podjęcia działań weryfikujących zasadność przekazania nienależnego świadczenia za okres wakacji po ukończeniu nauki, które zostało oddalone uchwałą Komisji Odwoławczej z dnia 17 lutego 2010 r., zatwierdzoną przez Prezesa NIK postanowieniem wydanym w dniu 28 lutego 2010 r.

W związku z przeprowadzonymi kontrolami, NIK skierowała zawiadomienie do Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych o popełnieniu przez Dyrektora ZK

w Nysie czynu noszącego znamiona naruszenia dyscypliny finansów publicznych, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy *o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*.

5. Załączniki

5.1. Wykaz skontrolowanych podmiotów

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK	Nazwa jednostki kontrolowanej/forma szkoły
1	Delegatura w Opolu	Centralny Zarząd Służby Więziennej w Warszawie
2	Delegatura w Opolu	ZK w Nysie/CKU
3	Delegatura w Bydgoszczy	ZK w Grudziądzu/ZS
4	Delegatura w Katowicach	ZK w Wojkowicach/ZS
5	Delegatura w Krakowie	ZK w Nowym Wiśniczu/ZS
6	Delegatura w Lublinie	ZK we Włodawie/ZS
7	Delegatura w Poznaniu	ZK we Wronkach/ZS
8	Delegatura w Rzeszowie	ZK w Uhercach Mineralnych/CKU (w likwidacji)
9	Delegatura w Szczecinie	ZK w Stargardzie Szczecińskim/ZS
10	Delegatura w Warszawie	ZK w Płocku/ZS
11	Delegatura we Wrocławiu	ZK we Wrocławiu/CKU

5.2. Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz oceny syntetyczne

Skontrolowana jednostka / forma szkoły	Ocena ogólna	Oceny szczegółowe
Zakład Karny w Grudziądzu / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. Statut zsz nie był sporządzony rzetelnie i nie odpowiadał wymogom przepisów, gdyż brak było w nim zapisów dot. organizacji pracowni szkolnych, szczegółowej organizacji praktycznej nauki zawodu, przypadków w których Rada Pedagogiczna może podjąć uchwałę upoważniającą nazw zawodów w jakich kształcono uczniów i organizacji praktycznej nauki zawodu. 2. Stosowane w Gimnazjum plany nauczania nie uwzględniały wymaganego przepisami oświatowymi wymiaru pięciu godzin przeznaczonych do dyspozycji dyrektora. 3. Baza lokalowa spełniła warunki bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach określone w przepisach, za wyjątkiem pracowni zajęć praktycznych i sali lekcyjnej wykorzystywanych przez zsz, których wysokość (2,5 m) w powiązaniu z brakiem wentylacji mechanicznej nie spełniała norm. 4. Zespół Szkół nie dysponował wszystkimi pomocami dydaktycznymi wymaganymi do realizacji programów nauczania. 5. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego doskonalenia zawodowego nauczycieli i sposób jego finansowania. 6. Pozytywnie oceniono przebieg rekrutacji słuchaczy, dokumentowanie edukacji skazanych, a także wykonywanie zadań nadzoru pedagogicznego przez Dyrektora Zespołu Szkół. 7. Pozytywnie oceniono przebieg kształcenia kursowego i sposób jego finansowania. 8. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą. 9. Dyrektor Zespołu Szkół nie wypełniła polecenia Dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW w zakresie kontroli zaświadczeń wydanych skazanym uczącym się i bieżącego przekazywania do ZUS informacji o zaprzestaniu lub ukończeniu nauki.
Zakład Karny w Wojkowicach / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. Statut zsz nie był sporządzony rzetelnie i nie odpowiadał wymogom przepisów, gdyż brak było w nim zapisów dot. nazw zawodów w jakich kształcono uczniów, organizacji pracowni szkolnych, organizacji praktycznej nauki zawodu oraz zasad rekrutacji uczniów. W pozostałym zakresie organizację systemu nauczania oceniono pozytywnie.

		2. Zakład zapewniał bezpieczne i higieniczne warunki nauczania, za wyjątkiem warunków w warsztatach, w których prowadzono naukę zawodu ślusarza, gdzie stwierdzono zły stan techniczny pomieszczeń. Wyposażenie w pomoce dydaktyczne pozwalało na realizację programów nauczania. 3. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego doskonalenia zawodowego nauczycieli i sposób jego finansowania. 4. Pozytywnie oceniono przebieg rekrutacji skazanych, dokumentowanie edukacji skazanych i sprawowanie nadzoru pedagogicznego przez dyrektora szkoły. 5. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą. 6. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego kształcenia kursowego i prawidłowość kwalifikacji skazanych do uczestniczenia w kursach. 7. Dyrektor Zespołu Szkół nie wypełniła polecenia Dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW w zakresie kontroli zaświadczeń wydanych skazanym uczącym się i bieżącego przekazywania do ZUS informacji o zaprzestaniu lub ukończeniu nauki.
Zakład Karny w Nowym Wiśniczu / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych uchybień	1. Statut zsz nie zawierał wszystkich wymaganych zapisów, które jednak odnotowano w statucie Zespołu szkół. Organizację systemu nauczania w pozostałym zakresie oceniono pozytywnie. 2. Stan bazy lokalowej oceniono jako niespełniający norm określonych przepisami. Przyczyną powyższego był zabytkowy charakter obiektu Zakładu Karnego. 3. Pozytywnie oceniono stan wyposażenia w pomoce dydaktyczne, pozwalający na realizację programów nauczania. 4. Kwalifikacje zawodowe nauczycieli odpowiadały wymogom przepisów. 5. Negatywnie oceniono zakwalifikowanie do udziału w szkoleniu w ramach doskonalenia zawodowego nauczyciela, który objęty był okresem wypowiedzenia pracy. 6. Pozytywnie oceniono przebieg rekrutacji skazanych i sposób dokumentowania przebiegu edukacji skazanych. 7. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą. 8. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego kształcenia kursowego i prawidłowość kwalifikacji skazanych do uczestniczenia w kursach. Uchybieniem w tym zakresie było nieprzekazanie w 2005 r. planu kursów zawodowych do zatwierdzenia. 9. Pozytywnie oceniono realizację projektu pn. <i>Pracownie komputerowe dla szkół w 2004 r. - szkoły ponadgimnazjalne i policealne</i> współfinansowanego środkami UE.

Zakład Karny we Włodawie / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych uchybień	1. Pozytywnie z uchybieniami oceniono organizację nauczania. Stwierdzono bowiem, że statuty szkół nie były przyjęte przez Radę pedagogiczną. Ponadto statut zsz nie zawierał wszystkich wymaganych elementów, brak było w szczególności określenia zasad rekrutacji uczniów, przypadków w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów oraz nazw zawodów, w których kształci szkoła. 2. Stan pomieszczeń, wyposażenia i pomocy dydaktycznych odpowiadał wymogom przepisów i umożliwiał realizację programów nauczania. 3. Dokumentacja przebiegu procesu nauczania skazanych odpowiadała wymogom przepisów i była prowadzona rzetelnie. 4. Nadzór pedagogiczny sprawowany był przez dyrektora szkoły w oparciu o plany nadzoru, w których określono tematyki o organizacji przebiegu badań wybranych zakresów działalności dydaktycznej. 5. Dokumentacja obecności na zajęciach w ramach kursów zawodowych prowadzona była nierzetelnie, stwierdzono bowiem przypadki odnotowania w dziennikach zajęć obecności osób przebywających wówczas w celach.
Zakład Karny w Nysie / Centrum Kształcenia Ustawicznego	pozytywna w zakresie organizacji i nadzoru nad szkołą, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, a negatywna co do sposobu planowania środków finansowych na funkcjonowanie szkół i ewidencjonowania ponoszonych wydatków	1. Statut zsz nie zawierał wymaganego przepisami określenia szczegółowej organizacji praktycznej nauki zawodu. Szkolny plan nauczania w Gimnazjum nie odpowiadał wymogom w zakresie wymiaru godzin zajęć dydaktycznych. Tygodniowy plan zajęć w Technikum sporządzony był nierzetelnie, gdyż nie odzwierciedlał w pełni założeń przyjętych w Szkolny planie nauczania. Zajęcia z przedmiotów informatycznych prowadzone były w podziale na grupy, w wymiarze połowy przewidzianego czasu. 2. Pozytywnie oceniono warunki nauczania. Pomieszczenia szkolne spełniały wymogi przepisów bhp i higieny nauczania, sprzęt był dobrej jakości, a pomoce dydaktyczne pozwalały na realizację podstaw programowych. 3. Nauczyciele posiadali właściwe wykształcenie i przygotowanie zawodowe. 4. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego doskonalenia zawodowego i sposób jego finansowania. Nieprawidłowością w tym zakresie było niedopełnienie przez Radę Pedagogiczną obowiązku ustanowienia zasad kierowania nauczycieli na poszczególne formy doskonalenia. 5. Jako nierzetelne i niecelowe oceniono zaniechanie przez dyrektora CKU podjęcia działań w celu uruchomienia dodatkowego oddziału klasowego zsz w roku szkolnym 2007/2008, w którym liczba kandydatów wynosił 44 osoby, a 15 z nich odmówiono przyjęcia z powodu braku miejsc. 6. Forma dokumentów (nieuwiaryzelnione kserokopie) stanowiących podstawę przyjęcia do szkoły 56 % słuchaczy (9 z 16 objętych badaniem) nie odpowiadała wymogom przepisów. 7. Zapisy w księdze uczniów i arkuszach ocen były kompletne i rzetelne. 8. Dokumentacja dotycząca obecności uczniów na zajęciach prowadzona była nierzetelnie – w dziennikach

		poświadczono obecność słuchaczy, którzy przebywali wówczas poza szkołą. 9. Nadzór pedagogiczny był sprawowany przez dyrektora szkoły prawidłowo. 10. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego kształcenia kursowego i prawidłowość kwalifikacji skazanych do uczestniczenia w kursach. Nieprawidłowością w tym obszarze było udzielenie zamówienia publicznego na organizację kursu zawodowego jednostce wybranej w niewłaściwym trybie. 11. Spełnione zostały umowne wymogi realizacji projektu pn. <i>Pracownie komputerowe dla szkół w 2004 r. - szkoły ponadgimnazjalne i policealne</i>, współfinansowanego środkami UE. 12. Negatywnie oceniono planowanie środków, zaciąganie zobowiązań i dokonywanie wydatków pomimo braku upoważnienia oraz księgowanie i sprawozdawanie wydatków w nieprawidłowych podziałkach klasyfikacji budżetowej. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą. 13. Dyrektor CKU nie wypełnił polecenia Dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW w zakresie kontroli zaświadczeń wydanych skazanym uczącym się i bieżącego informowania ZUS o zaprzestaniu lub ukończeniu nauki. 14.
Centralny Zarząd Służby Więziennej w Warszawie	pozytywna z nieprawidłowościami oceniono nadzór nad szkołami, a negatywnie sposób planowania i sprawozdawczości wydatków	1. Pozytywnie oceniono prowadzony przez CZSW nadzór pedagogiczny, wskazując jednak, że jego zakres był niepełny. W szczególności jako nierzetelne oceniono zaniechanie przez CZSW zbierania i bieżącego analizowania danych o potrzebach szkół w zakresie pomocy dydaktycznych oraz wyposażenia pracowni i warsztatów przyszkolnych. Ponadto CZSW nie wywiązywał się z obowiązku przekazywania szkołom planów nadzoru pedagogicznego i sprawowania nadzoru nad zgodnością kwalifikacji zawodowych nauczycieli z wymogami przepisów. 2. Pozytywnie oceniono, z uwzględnieniem kryterium rzetelności i celowości, działania w celu dostosowania struktury szkół funkcjonujących przy zakładach karnych do potrzeb systemu penitencjarnego. 3. Brak opracowania planów dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz brak sprawozdań z wykorzystania środków oceniono jako nierzetelne wypełnianie obowiązków w tym zakresie. 4. System planowania i ujmowania środków przeznaczonych na działalność szkół oceniono negatywnie wskazując na stosowanie niewłaściwych podziałek klasyfikacji budżetowej. Skutkowało to tym, że wydatki na działalność szkół nie odzwierciedlały rzeczywistych kosztów ponoszonych na działalność oświatową i wychowawczą, a tym samym niemożliwym było dokonywanie analiz dotyczących efektywności kosztowej prowadzonego nauczania

Zakład Karny we Wronkach / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. W Zespole Szkół nie dopełniono obowiązku opracowania odrębnych statutów dla ZSZ i Technikum Uzupełniającego (organizacja tych szkół określona została w statucie Zespołu). 2. Szkolne plany nauczania sporządzane były rzetelnie i odpowiadały wymogom przepisów, a realizowane programy nauczania były dopuszczone do stosowania. 3. Warunki nauczania (baza lokalowa) odpowiadały wymogom przepisów. 4. Wyposażenie w pomoce dydaktyczne było niepełne, pomimo tego nie stwierdzono przypadków niepełnego zrealizowania zadań objętych programem nauczania. 5. Nauczyciele posiadali właściwe wykształcenie i przygotowanie zawodowe. 6. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego doskonalenia zawodowego i sposób jego finansowania, za wyjątkiem przypadku skierowania do udziału w kursie doskonalącym dwóch pracowników Zakładu niebędących nauczycielami. Jako nierzetelne oceniono niedochowanie formy pisemnej umów zawieranych z organizatorami szkoleń. 7. Pozytywnie oceniono sposób przeprowadzania rekrutacji słuchaczy, którzy na podstawie prawidłowych dokumentów zostali zakwalifikowani na właściwy poziom edukacji. Stwierdzono równocześnie, że sześciu skazanych przyjętych zostało w trakcie trwania semestru bez dopełnienia obowiązku złożenia egzaminu klasyfikacyjnego. 8. Księgi uczniów i arkusze ocen prowadzone były nierzetelnie, gdyż nie zawierały adnotacji o datach przyjęcia, datach i przyczynach opuszczenia szkoły, datach ukończenia szkoły i numerach świadectw oraz datach uchwał Rady Pedagogicznej o klasyfikowaniu słuchaczy. 9. Dokumentacja obecności słuchaczy na zajęciach prowadzona była rzetelnie. 10. Pozytywnie oceniono realizację zgodnie z zapisami umowy projektu pn. <i>Pracownie komputerowe dla szkół w 2004 r. - szkoły ponadgimnazjalne i policealne</i> współfinansowanego środkami UE. 11. Pozytywnie oceniono zakres zrealizowanego kształcenia kursowego i prawidłowość kwalifikacji skazanych do uczestniczenia w kursach. Nieprawidłowością w tym obszarze było powierzenie pracownikowi działu penitencjarnego nadzoru nad przebiegiem i organizacją kursów, który zgodnie z przepisami obowiązany był sprawować dyrektor szkoły lub pracownik pedagogiczny,. 12. Zakres nadzoru pedagog. sprawowanego przez dyrektora szkoły odpowiadał wymogom przepisów. 13. Jako nierzetelne oceniono niewypełnienie polecenia dyrektora Biura Penitencjarnego SW dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego zgłaszania do właściwych oddziałów ZUS informacji o ukończeniu pobierania nauki przez słuchaczy. 14. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwił określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą.

Zakład Karny w Uhercach Mineralnych / Centrum Kształcenia Ustawicznego	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. Statut zsz nie zawierał wszystkich elementów wymaganych przepisami. Bak było określenia praw i obowiązków słuchaczy, przypadków w których słuchacz może być skreślony z listy, szczegółowych zasad wewnątrzszkolnego oceniania, organizacji pracowni i warsztatów szkolnych oraz określenia szczegółowej organizacji praktycznej nauki zawodu. 2. Szkolne plany nauczania odpowiadały wymogom przepisów, a wykorzystywane programy nauczania były dopuszczone do stosowania. 3. Posiadany sprzęt i pomoce dydaktyczne umożliwiały pełną realizację programów nauczania. Stan bazy lokalowej odpowiadał wymogom przepisów bezpieczeństwa i higieny nauczania. Stwierdzono równocześnie, że Dyrektor CKU nie dopełnił obowiązku przeprowadzania kontroli pomieszczeń szkolnych pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa i higieny warunków korzystania z tych obiektów w przypadku przerwy w zajęciach trwającej ponad 2 tygodnie. 4. Pozytywnie oceniono kwalifikacje i przygotowanie zawodowe nauczycieli oraz zakres i sposób finansowania ich doskonalenia zawodowego. 5. Pozytywnie oceniono sposób przeprowadzania rekrutacji słuchaczy w oparciu o kompletne i prawidłowe dokumenty. 6. Dokumentacja nauczania skazanych w tym księgi uczniów, arkusze ocen i dzienniki lekcyjne, prowadzona była nierzetelnie. W księgach uczniów nie wprowadzano zapisów dotyczących opuszczenia lub ukończenia szkoły przez ucznia, nie zapisywano daty ukończenia szkoły, w arkuszach ocen nie zawarto dat opuszczenia szkoły oraz adnotacji wydaniu świadectwa jej ukończenia, a w dziennikach lekcyjnych obecność słuchaczy na zajęciach praktycznych była niezgodna z ewidencją ruchu więźniów. 7. Pozytywnie oceniono realizację zgodnie z umową projektu pn. <i>Pracownie komputerowe dla szkół w 2004 r. - szkoły ponadgimnazjalne i policealne</i> współfinansowanego środkami UE. 8. Jako nierzetelne oceniono niewypełnienie polecenia dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego zgłaszania do właściwych oddziałów ZUS informacji o ukończeniu pobierania nauki przez słuchaczy. 9. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą.
Zakład Karny w Stargardzie Szczecińskim / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. Zapisy statutu były kompletne i wypełniały wymogi przepisów. 2. Negatywnie oceniono brak szkolnych planów nauczania na lata 2004/2005-2007/2008, co m.in. skutkowało niepełną realizacją zajęć w stosunku do założeń ramowego planu nauczania. 3. Wykorzystywane programy nauczania były dopuszczone do stosowania. 4. Pozytywnie oceniono stan bazy lokalowej oraz wyposażenia w sprzęt i pomoce dydaktyczne

		umożliwiający prawidłowy przebieg nauczania. Stwierdzono jednak, że w pomieszczeniach nie umieszczono wymaganych apteczek i instrukcji, a Dyrektor Zespołu nie dopełnił obowiązku przeprowadzania kontroli bezpieczeństwa i higieny pomieszczeń szkolnych po okresie przerwy w zajęciach trwającej 2 tygodnie. 5. Spośród 11 zatrudnionych nauczycieli, cztery osoby prowadziły zajęcia pomimo braku wymaganego (odpowiedniego) wykształcenia lub przygotowania zawodowego i pomimo braku zgody organu sprawującego nadzór pedagogiczny. 6. Negatywnie (jako niewystarczający) oceniono ograniczony zakres doskonalenia zawodowego nauczycieli. 7. Sprawowanie nadzoru pedagogicznego w latach 2006/2007 i 2007/2008 oceniono negatywnie w związku z niedopełnieniem obowiązków opracowania planów nadzoru, przeprowadzania hospitacji zajęć, kontroli dokumentacji nauczania oraz informowania Rady Pedagogicznej o sprawowanym nadzorze. 8. Rekrutacja słuchaczy prowadzona była prawidłowo, na podstawie rzetelnych dokumentów. 9. Dokumentacja przebiegu nauczania była kompletna. 10. Dyrektor szkoły rzetelnie wypełnił polecenie dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego zgłaszania do właściwych oddziałów ZUS informacji o ukończeniu pobierania nauki przez słuchaczy. 10. Pozytywnie oceniono zakres i sposób finansowania kursów zawodowych dla skazanych. 11. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą.
Zakład Karny w Płocku / Zespół Szkół	pozytywna, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości	1. Statut zsz nie zawierał wszystkich elementów wymaganych przepisami, brak było zapisów określających organizację pracowni i warsztatów szkolnych oraz organizację praktycznej nauki zawodu. 2. Plany nauczania opracowane były rzetelnie (zgodne z wymogami), a wykorzystywane programy były zatwierdzone do stosowania. 3. W szkole zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauczania. Wyposażenie w sprzęt i pomoce dydaktyczne nie było kompletne, gdyż w warsztatach szkolnych służących do nauki zawodu ślusarza nie było wymaganych obrabiarek (tokarki i frezarki). 4. Kwalifikacje i przygotowanie zawodowe nauczycieli odpowiadało wymogom przepisów, za wyjątkiem jednego przypadku nauczyciela bibliotekarza, który został zatrudniony pomimo nieodpowiednich kwalifikacji i pomimo braku zgody organu sprawującego nadzór pedagogiczny. 5. Pozytywnie oceniono zakres i sposób finansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli. 6. Pozytywnie oceniono sposób przeprowadzania rekrutacji słuchaczy, opartej na rzetelnych i prawidłowych

		dokumentach. Stwierdzono równocześnie, że sześciu skazanych przyjętych zostało w trakcie trwania semestru bez dopełnienia obowiązku złożenia egzaminu klasyfikacyjnego. 7. Dokumentacja przebiegu edukacji prowadzona była nierzetelnie. W księgach uczniów nie zamieszczano wpisów określających datę i przyczyny opuszczenia szkoły przez ucznia, daty ukończenia szkoły, adnotacji o wycofaniu ucznia z nauki. W dziennikach lekcyjnych nie odnotowywano systematycznie obecności uczniów lub odnotowywano obecność uczniów przebywających poza szkołą. W arkuszach ocen brak było wpisów o dacie i przyczynie opuszczenia szkoły, informacji o wydaniu świadectwa ukończenia szkoły oraz daty uchwały Rady Pedagogicznej o promowaniu uczniów. 8. Dokumentacja dotycząca obecności skazanych na zajęciach w ramach kursów zawodowych prowadzona była nierzetelnie i brak było w tym zakresie skutecznego nadzoru dyrektora Zakładu Karnego. W dziennikach zajęć wykazano obecność na zajęciach osób, które przebywały wówczas w celach. 9. Dyrektor szkoły nie dopełnił obowiązku dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego zgłaszania do właściwych oddziałów ZUS informacji o ukończeniu pobierania nauki przez słuchaczy, określonego poleceniem dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW. 10. Sposób planowania środków i ewidencjonowania wydatków w Zakładzie nie umożliwiał określenia wydatków budżetowych związanych z działalnością oświatową i wychowawczą.
Zakład Karny we Wrocławiu / Centrum Kształcenia Ustawicznego	pozytywna, pomimo stwierdzonych uchybień	1. Statuty szkół były kompletne i spełniały wymogi przepisów. 2. Szkolne plany nauczania opracowane były rzetelnie i odpowiadały wymogom, wykorzystywane programy nauczania były dopuszczone do stosowania, a tygodniowe plany zajęć uwzględniały potrzebę równomiernego obciążenia słuchaczy. 3. W szkole zapewniono bezpieczne i higieniczne warunki nauczania, a posiadane wyposażenie i pomoce dydaktyczne pozwalały na realizację programów nauczania. Stwierdzono jednak, że Dyrektor CKU nie wypełnił obowiązku przeprowadzania kontroli stanu bezpieczeństwa i higieniczny po przerwie w zajęciach dydaktycznych trwającej ponad 2 tygodnie. 4. Kwalifikacje i przygotowanie zawodowe nauczycieli oceniono pozytywnie jako spełniające wymogi przepisów. 5. Pozytywnie oceniono zakres i sposób finansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli. 6. Pozytywnie oceniono sposób przeprowadzania rekrutacji uczniów do szkół w CKU. 7. Dokumentacja przebiegu edukacji była rzetelna, zapisy w księgach uczniów, arkuszach spisowych i dziennikach lekcyjnych były kompletne. 8. Pozytywnie oceniono zakres, sposób finansowania i dokumentowania przebiegu kursów zawodowych dla skazanych.

---

		9. Zakres i sposób sprawowania nadzoru pedagogicznego oceniono pozytywnie. 10. Prawidłowo (w pełni i zgodnie z umową) zrealizowano projekt pn. <i>Pracownie komputerowe dla szkół w 2004 r. - szkoły ponadgimnazjalne i policealne</i> współfinansowany środkami UE. 11. Dyrektor szkoły nie dopełnił obowiązku dokonania przeglądu zaświadczeń wydanych słuchaczom i bieżącego zgłaszania do właściwych oddziałów ZUS informacji o ukończeniu pobierania nauki przez słuchaczy, określonego poleceniem dyrektora Biura Penitencjarnego CZSW.

5.3. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność w badanym okresie

1. Centralny Zarząd Służby Więziennej

Dyrektor Generalny SW	- płk Kajetan Dubiel
Dyrektor Generalny SW	- gen. Paweł Nasiłowski (od 5 marca 2009 r. do 17 listopada 2009 r.)
Dyrektor Generalny SW	- gen. Jacek Pomiankiewicz (od 13 czerwca 2006 r. do 20 stycznia 2009 r.)
p.o. Dyrektora Generalnego SW	- gen. Marek Szostak (od 15 marca 2006 r. do 12 czerwca 2006 r.)
Dyrektor Generalny SW	- płk Henryk Biegalski (od 26 lutego 2006 r. do 15 marca 2006 r.)
Dyrektor Generalny SW	- gen. Andrzej Popiołek (od 7 października 2005 r. do 25 lutego 2006 r.)
Dyrektor Generalny SW	- gen. Jan Pyrcak (od 8 lutego 2002 r. do 6 października 2005 r.)

2. ZK w Grudziądzu

Dyrektor Zakładu Karnego	- płk Krzysztof Janiszewski

3. ZK w Nowym Wiśniczu

Dyrektor Zakładu Karnego	- mjr Włodzimierz Więckowski
Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Grzegorz Koziara (od 1 sierpnia 2006 r. do 30 czerwca 2009 r.)
Dyrektor Zakładu Karnego	- płk Zdzisław Świątek (od 5 sierpnia 1983 r. do 21 lipca 2006 r.)

4. ZK w Nysie

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Marian Jaszczka

5. ZK w Płocku

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Marek Różański
Dyrektor Zakładu Karnego	- płk Artur Kowalski (od 1 września 2006 r. do 31 marca 2009 r.)
Dyrektor Zakładu Karnego	- płk Stanisław Niski (od 1 marca 2003 r. do 31 sierpnia 2006 r.)

6. ZK w Stargardzie Szczecińskim

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Jacek Brzezicki

7. ZK w Uhercach Mineralnych

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Czesław Gnap

8. ZK we Włodawie

Dyrektor Zakładu Karnego	- mjr Andrzej Odynieć

9. ZK w Wojkowicach

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Zdzisław Pokorski
Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Krzysztof Machowicz (od 1 czerwca 2000 r. do 30 września 2008 r.)

10. ZK we Wronkach

Dyrektor Zakładu Karnego	- ppłk Lech Rapacki

11. ZK we Wrocławiu

Dyrektor Zakładu Karnego	- płk Kazimierz Markiewicz

5.4. Wyniki badań ankietowych

Wynik badania ankietowego słuchaczy szkół działających przy zakładach karnych

Treść pytania	Liczba odpowiedzi
1. Jaka była przyczyna podjęcia nauki w zakładzie karnym?*	
a) kontynuacja nauki rozpoczętej przed skazaniem	186
b) zdobywanie nowych/dodatkowych kwalifikacji	517
c) możliwość uzyskania nagród	194
d) możliwość przedterminowego zwolnienia z odbywania kary	301
e) możliwość pobierania świadczeń z tytułu renty rodzinnej	34
f) zabicie czasu	262
g) możliwość opuszczenia celi	237
h) inne	75
2. Jakie korzyści wynikają z edukacji w zakładzie karnym?*	
a) kontynuacja nauki rozpoczętej przed skazaniem	185
b) zdobywanie nowych/dodatkowych kwalifikacji	542
c) możliwość uzyskania nagród	250
d) możliwość przedterminowego zwolnienia z odbywania kary	282
e) możliwość pobierania świadczeń z tytułu renty rodzinnej	36
f) zabicie czasu	286
g) możliwość regularnego opuszczania celi	227
h) inne	52
3. Jak oceniasz wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne?	
a) zajęcia teoretyczne(jako):	
- bardzo dobre	222
- dobre	290
- dostateczne	92
- niedostateczne	17
b) zajęcia praktyczne(jako):	
- bardzo dobre	186
- dobre	269
- dostateczne	86
- niedostateczne	35
4. Jak oceniasz przygotowanie nauczycieli prowadzących zajęcia (średnio)?	
a) zajęcia teoretyczne(jako):	
- bardzo dobre	335
- dobre	258
- dostateczne	25
- niedostateczne	8
b) zajęcia praktyczne(jako):	
- bardzo dobre	301
- dobre	231
- dostateczne	21
- niedostateczne	20
5. Jak oceniasz przekazane Ci w szkole wiedzę i umiejętności:	
a) zajęcia teoretyczne(jako):	
- bardzo dobre	240
- dobre	328
- dostateczne	49
- niedostateczne	11
b) zajęcia praktyczne(jako):	
- bardzo dobre	221
- dobre	287
- dostateczne	38
- niedostateczne	29
6. Czy zawód wyuczony w szkole pomoże Ci w znalezieniu pracy na wolności?	
TAK	515
NIE	97
7. Czy zamierzasz dalej się uczyć po zakończeniu szkoły, do której teraz chodzisz?	

TAK	413
NIE	191
8. Co zmieniłbyś w szkole	
a) nic	171
b) brak odpowiedzi	165
c) inna odpowiedź	302
9. Czy rozwiązania organizacyjne przyjęte w zakładzie karnym utrudniały Ci pobieranie edukacji?	
TAK	209
NIE	413
10. Czy edukacja będzie miała wpływ na Twoje życie po zakończeniu odbywania kary?	
TAK	536
NIE	88
11. Jaki wpływ na Twoje przyszłe życie po zakończeniu odbywania kary będzie miała edukacja?	
d) brak wpływu	31
e) brak odpowiedzi	114
f) inna odpowiedź	497

* można wybrać do 4 dopowiedzi

W odpowiedzi na pytanie nr 8 *Co zmieniłbyś w szkole?* ankietowani podali: ograniczenie wpływu administracji więziennej na kierownictwo szkoły, doposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne i podręczniki, a także umożliwienie korzystania poza godzinami lekcyjnymi z komputerów i Internetu, zwiększenie liczby godzin nauki (w szczególności zajęć z informatyki) oraz wprowadzenie zajęć dodatkowych, w tym – zajęć wychowania fizycznego, wydłużenie czasu trwania jednej z przerw i wprowadzenie możliwości korzystania w szkole z gorących napojów.

W odpowiedzi na pytanie nr 11 *Jaki wpływ na Twoje przyszłe życie po zakończeniu odbywania kary będzie miała edukacja?* ankietowani podali: zwiększenie szans na znalezienie pracy, zwiększenie szans na uczciwe życie, poprawę samooceny.

Wynik badania ankietowego nauczycieli zatrudnionych w zakładach karnych

Treść pytania	Liczba odpowiedzi
1. Jaka była przyczyna podjęcia pracy w szkole działającej przy zakładzie karnym?*	
a) wyzwanie związane ze specyfiką pracy ze skazanymi	97
b) brak miejsc pracy w szkołach ogólnodostępnych	3
c) wyższe wynagrodzenie	60
d) inne	20
2. Jak oceniasz swoje przygotowanie do prowadzenia zajęć ze skazanymi?	
a) zajęcia teoretyczne (jako):	
- bardzo dobre	78
- dobre	38
- dostateczne	2
- niedostateczne	0
b) zajęcia praktyczne (jako):	
- bardzo dobre	29
- dobre	24
- dostateczne	0
- niedostateczne	0
3. Jak oceniasz zakres podnoszenia kwalifikacji oferowany przez zakład karny?	
- bardzo dobre	61
- dobre	60
- dostateczne	8
- niedostateczne	1
4. Jako oceniasz zaangażowanie więźniów w proces edukacji?	
a) zajęcia teoretyczne:	
- bardzo dobre	20
- dobre	68
- dostateczne	30
- niedostateczne	1
b) zajęcia praktyczne:	
- bardzo dobre	17
- dobre	38
- dostateczne	4
- niedostateczne	0
5. Jaka jest twoim zdaniem przyczyna podejmowania nauki przez więźniów?*	
a) kontynuacja nauki rozpoczętej przed skazaniem	82
b) zdobywanie nowych/dodatkowych kwalifikacji	108
c) możliwość uzyskania nagród	90
d) możliwość przedterminowego zwolnienia z odbywania kary	63
e) możliwość pobierania świadczeń z tytułu renty rodzinnej	17
f) zabicie czasu	45
g) możliwość regularnego opuszczania celi	38
h) inne	14
6. Czy szkoła jest miejscem bezpieczniejszym dla skazanych niż cela i miejsce spacerów?	
TAK	109
NIE	13
7. Czy byłeś świadkiem lub obiektem aktu agresji?	
TAK	9
NIE	112
8. Jak oceniasz wyposażenie szkoły w kontekście realizacji programów nauczania?	
a) zajęcia teoretyczne* (jako):	
- bardzo dobre	43
- dobre	61
- dostateczne	16
- niedostateczne	0
b) zajęcia praktyczne* (jako):	
- bardzo dobre	29
- dobre	32
- dostateczne	3
- niedostateczne	0

9. Co zmieniłbyś w szkole	
a) nic	11
b) brak odpowiedzi	73
c) inna odpowiedź	48

* można wybrać do 4 odpowiedzi

W odpowiedzi na pytanie nr 9: *Co zmieniłbyś w szkole?* ankietowani podali: doposażenie w sprzęt, pomoce dydaktyczne i książki oraz podręczniki, zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych, zwiększenie liczby godzin nauki języków obcych, ograniczenie liczebności zespołów klasowych (w szczególności klas pierwszych) w celu lepszego poznania uczniów i dotarcia do nich, wydłużenie czasu trwania jednej z przerw, zwiększenie samodzielności szkoły w ramach struktury jednostek penitencjarnych, zwiększenie rangi nauczania i poprawę postrzegania znaczenia szkoły przez funkcjonariuszy zakładu karnego.

5.5. Wykaz ważniejszych aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności zakładów karnych (obowiązujących w okresie objętym kontrolą)

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
2. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.)
3. Ustawa z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 ze zm.)
4. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.)
5. Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.)
6. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 ze zm.)
7. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227 ze zm.)
8. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu prowadzenia nauczania w zakładach karnych (Dz. U. Nr 37, poz. 337 ze zm.)
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów: publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624 ze zm.)
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie ramowych statutów publicznego centrum kształcenia ustawicznego, publicznego ośrodka doskonalenia i doskonalenia zawodowego oraz publicznego centrum kształcenia praktycznego (Dz. U. Nr 132, poz. 1226).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zm.)
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 24 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania, programów wychowania przedszkolnego i podręczników oraz zalecania środków dydaktycznych (Dz. U. Nr 69, poz. 635 ze zm.)
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458 ze zm.)

14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).
15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 155, poz. 1288 ze zm.) – uchylony dnia 1 września 2009 r.
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy (Dz. U. Nr 22, poz. 181 ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 15, poz. 142 ze zm.).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.).
19. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (Dz. U. Nr 152, poz. 1496).
20. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 lipca 2002 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. Nr 113, poz. 988 ze zm.).
21. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. 199, poz. 2046 ze zm.).
22. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zm.).
23. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać

- prorowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (Dz. U. Nr 235, poz. 1703).
24. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych (Dz. U. Nr 26, poz. 232 ze zm.).
  25. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 14 marca 2005 r. w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów a także, zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności (Dz. U. Nr 58, poz. 504 ze zm.).
  26. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 107, poz. 726 ze zm.)

5.6. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Kontroli Państwowej
6. Przewodniczący Sejmowej Komisji Finansów Publicznych
7. Przewodniczący Sejmowej Komisji Skarbu Państwa
8. Przewodniczący Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży
9. Przewodniczący Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka
10. Przewodniczący Senackiej Komisji Nauki, Edukacji i Sportu
11. Przewodniczący Senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji
12. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
13. Minister Sprawiedliwości
14. Prokurator Generalny
15. Minister Finansów
16. Minister Edukacji Narodowej
17. Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego
18. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego
19. Dyrektor Generalny Służby Więziennej
20. Prezes ZUS